Alexandri Aphrodisiensis de Febribus Libellus
1822

DIEM NATALEM

REGIS POTENTISSIMI ET CLEMENTISSIMI

FRIDERICI GUILELMI III.

DIE III. AUG. HORA XI.

ORATIONE ET RENUNCIATIONE VICTORUM
IN CERTAMINIBUS LITTERARIIS SOLENNI CELEBRANDUM

MANDATO

UNIVERSITATIS LITTERARUM VRATISLAVIENSIS

INDICIT

DR. FRANCISCUS PASSOW.
ANTIQ. LITT. PROF. P. P. O.

PRAEMISSUS EST ALEXANDRI APHRODISIENSIS DE FEBRIBUS LIBELLUS, IN GERMANIA NUNC PRIMUM EDITUS.

VRATISLAVIAE MDCCCXXII.
TYPIS UNIVERSITATIS.

1871, April 20.
Gift of
Prof. E. W. Gurney,
of Cambridge.
(H. U. 1852.)

ALEXANDRI APHRODISIENSIS

DE FEBRIBUS LIBELLUS.

GRAECE ET LATINE.

IN GERMANIA NUNC PRIMUM EDIDIT

Franz (Ludwig Karl Friedrich)

DR. FRANCISCUS PASSOW.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΩΣ ΙΑΤΡΟΥ ΠΕΡΙ ΠΥΡΕΤΩΝ.

Ἠιτησας ἡμᾶς, Ἀσκληπιαδῶν ἄριστε, Ἀπολλώνιε, περὶ πυρετῶν σοι τοσαῦτα Ed.
διὰ γραφῆς παραδοῦναι, ὅσα σχεδὸν παρ' ἡμῖν φοιτῶντι διὰ γλώττης παρεδη- Can-
λώσαμεν, ἵν' ὥσπερ ὑπόμνημα τῆς ἡμῶν εἴη σοι διδασκαλίας, βουλομένῳ tabr.
περὶ πυρετῶν θεωρεῖν, καὶ μάλιστα νυνὶ, ὅτε καὶ ἀποδημεῖν ἡμεῖς ἐβουλευσά- p. 362
μεθα, καὶ μακρὰν ἀφ' ὑμῶν γενέσθαι, σὺ δὲ οὐκέτ' ἴσως ἕξεις τὸν οὕτω σοι προθύμως τὰ τῆς ἰατρικῆς διασαφήσοντα ὄργια. 2. Ἐγὼ μὲν οὖν ἕπεσθαί σοι ῥᾴδιος, ἐφ' ἃ κελεύεις αὐτός· καὶ μὴ ὅτι περὶ πυρετῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς ἄλλου θεωρήματος ἰατρικοῦ ἕτοιμος ἂν ἦν, σοῦ χάριν καὶ γλώττῃ καὶ γράμμασι διδασκαλίαν ποιήσασθαι, εἴγε μὴ νῦν, ὅτε πρὸς ἄλλ' ἄττα, τῆς ἐξόδου βιαζομένης, ἡμεῖς ἐπειγόμεθα, μὴ συγχωροῦντα τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα σπουδὴν, ἀλλὰ πρὸ καιροῦ, ὅτε δηλονότι οἷόν τε ἦν καὶ χρόνον ἡμῖν ἐγγενέσθαι μετὰ τὴν

ALEXANDRI APHRODISIEI MEDICI CLARISSIMI DE FEBRIBUS. GEORGIO VALLA PLACENTINO INTERPRETE.

Postulasti a me, Asclepiadum clarissime Apolloni, ut quaecunque tibi, ad me frequenter eunti, lingua deprompseram de febribus, iam scribendo aperirem: quo quandocunque tibi liberet febrium causas indagare, id tanquam nostrae doctrinae foret commentarium, praesertim nunc, cum nobis sit longe a vobis peregre abeundum, nec tu porro quempiam, qui tam obvia voluntate tuo cognoscendae artis medicinae desiderio ista explicaturum forte sis habiturus. 2. Ego igitur quae iubes facile obsequi velim, tuoque parere desiderio, et non modo quae de febribus poposcisti, sed omnem aliam medicam praeceptionem animo promptissimo, sive lingua, sive litteris, doctrina gratificari concupisco: tametsi nunc festinamus nos itineri faciundo committere, ob alia quaedam, quae circa talia studium adhibere non permit-

αἴτησιν πρὸς τὴν τοῦ θεωρήματος ξυγγραφὴν, τὸ περὶ τούτων ὤφθης αἰτούμενος. 3. Πολυσχιδὴς γὰρ, ὡς οἶδας, καὶ δυσθεώρητος ἡ περὶ πυρετῶν θεωρία καὶ πολλοῦ δεομένη χρόνου πρὸς κατάληψίν τε καὶ ξυγγραφήν· δεῖν δὲ καὶ αὐτὸς ἂν ξυμφαίης σαυτοῦ τε καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἄξιον εἶναι τὸ σπουδαζόμενον, εἰ μὴ μάτην αὐτὸς μὲν γράφειν, σὺ δὲ ἀναγινώσκειν αἱρούμεθα. 4. Καὶ εἰάσα ἂν τελέως τοὐγχείρημα διὰ ταῦτα, εἰ μή τις λόγος παλαιῶν ἀνδρῶν καὶ καλῶς ἔχων ἐπῆλθε πείθων με, ὡς ἀνάγκη φιλίαις εἴκειν, κἂν δέῃ συγκατιέναι τὴν τέχνην, μηδ' αὐτοῦ δὴ τούτου γε φείδεσθαι. 5. Ἀμέλει καὶ ἔδοξέ μοι, ὡς παρεισαγωγῆς τρόπῳ, τὸ παρὸν συντάξασθαι σύγγραμμα, καὶ ἄλλο ἐπαγγελλόμενον περὶ τῆς
363 ὅλης τῶν πυρετῶν θεωρίας, ἐν ἁρμόζοντι δῆθεν ἐσόμενον χρόνῳ, νυνὶ τουτί σοι ὡς ἐν ὑποθήκης ἐκδοῦναι λόγῳ ἀκριβοῦς φιλίας ὑπόμνημα. 6. Καὶ δὴ λέγωμέν σοι πειθόμενοι, ἃ ἂν ὁ καιρὸς διδῷ, μὴ τῷ τῆς τέχνης πλάτει, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ περὶ τὸ λέγειν, εἴ τίς ἐστιν, εὐπορίᾳ, τοῦ χρόνου δὲ μᾶλλον χρησάμενοι τῇ βραχύτητι· ἀμφοτέροις δὲ παρ' ἀμφοτέρων ἔσται συγγνώμη, σοὶ μὲν μὴ πάλαι

tunt: verum ut oblata fere occasio in ipso temporis articulo ut a nobis praestari potuerit, tuae de huiusmodi praeceptione petitioni succurremus. 3. Multiplex namque, ut nosti, cognituque difficilis est de febribus inspectio, nec brevi tempore comprehendi ac conscribi potest. Fateris ipse quoque, et me et te digna quibus invigilem esse oportere: alioqui mihi quidem scribendi, tibi vero legendi laborem irritum fore. 4. Hacque de causa id omnino aggredi recusassem, nisi virorum antiquorum recte suadens me persuasisset oratio, amicitiis esse prorsus obsequendum: ac si opus fuerit per artem penetrare, ut rerum dignitas poposcerit, nulli parcendum labori esse. 5. Proinde tergiversandum mihi non duxi, sed censui instituendi modo praesentem traditionem construendam, aliamque de universa febrium inspectione commodiore postea tempore conficere, nunc tibi exactae hoc nostrae monumentum amicitiae orationis pignus exhibere. 6. Promamus itaque tibi obtemperantes, quae nobis ipsa obtulerit occasio, neutiquam hic per artis amplitudinem evagati, non si qua modo in nobis est dicendi copia usurpando, sed potius temporis oppressi angustiis uterque nostrum utrique debemus ignoscere, tibi quidem, non brevem institutionem

αἰτήσαντι, ὅτι μὴ εἰσαγωγὴν, ἀλλὰ βίβλον μακρὰν πυρετῶν εἰληφέναι ῥᾴδιον ἦν, ἐμοὶ δὲ φίλοις ἐφ' ὁποιφδηποτοῦν οὐκ ἀντιβαίνειν ἐθέλοντι.

II. Πυρετὸν τοίνυν, ἵν' ἐντεῦθεν τοῦ λόγου ἄρξωμαι, ἄλλοι μὲν ἄλλως ὡρίσαντο, Ἐμπεδοκλῆς δὲ καὶ Ζήνων καὶ τῶν Ἱπποκρατείων οἱ πλείους θερμασίαν παρὰ φύσιν, ἀπὸ καρδίας μὲν ἀρχομένην, προϊοῦσαν δὲ ἐκ ταύτης δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἐφ' ἅπαν τὸ σῶμα, καὶ τὰς φυσικὰς αἰσθητῶς βλάπτουσαν ἐνεργείας, ἔφασαν εἶναι· καὶ εἰκότως: 2. Δεῖ γὰρ παρὰ φύσιν εἶναι τὴν ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις ἀντιπράττουσαν θέρμην, καὶ ἀπὸ καρδίας ἄρχεσθαι, ὅθεν δήπου τὸ φυσικὸν ἀναβλύζει θερμὸν, καὶ δι' αὐτῶν ἐκείνων ἐφ' ἅπαν προϊέναι τὸ σῶμα, δι' ὧν ἐκεῖνο πρόεισι, τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ἀποτελοῦν· εἰ γὰρ μὴ δι' ἐκείνων, αἷς τὸ φυσικὸν προϊὸν ἐνεργεῖ, πόθεν ἂν ἕξῃ τὰς διόδους ὥστ' ἐφ' ἅπαν ἐξαπλωθῆναι τὸ σῶμα; καλῶς οὖν ἀπεφήναντο οἱ οὕτω τὸν πυρετὸν ὁρισάμενοι. Ἵνα δ' ὁ λόγος ἡμῖν καὶ σαφέστερος ᾖ, δίκαιον ἂν εἴη καὶ τὸν ὅρον αὐτὸν, ὡς ἔχοι, κατὰ μέρος ἐπιστῆσαι, καὶ εἴ τοι ἐπιλύσασθαι οἱ ἀπορίας ἐχόμενον ἔνεστι. 3. Παρὰ φύσιν μὲν οὖν θερμασία γένος ἐστὶ τοῦ πυρετοῦ,

sed ampla de febribus volumina iam diu postulanti, quod factu nequaquam fuerat difficile, mihi vero, quod amicis utcunque a me fieri potuit, adversari noluerim.

II. FEBRIS DEFINITIO.

Febrem igitur, ut hinc traditionis nostrae sumamus exordium, alii aliter definierunt: at Empedocles et Zenon, nec non plerique Hippocratei calorem contra naturam corde sumentem principium, ex eoque per arterias ac venas in corpus universum progredientem, naturalesque sensus offendentem actiones esse dixerunt: idque iure. 2. Calorem enim naturalibus officientem actionibus contra naturam esse necesse est, nec non a corde, unde naturalis scatet calor, sumere principium, indeque in universum diffundi corpus: hoc ergo modo definientes, recte pronunciarunt. At quo tota adhuc nobis sit apertior oratio, aequum fuerit ipsam particulatim ut habeat nosse definitionem, quo si quid modo prae se ferat ambiguitatis dissolvatur. 3. Contra naturam igitur calor, unde febris est aegritudo, ipsius est febris genus,

δι' ἣν ὁ πυρετὸς νόσος, οὐκ ἐν διαπλάσει, ἀλλ' ἐν κράσει δυσκρασία θερμή τις οὖσα, μεθ' ἧς ξυνέρχεται καὶ ξηρά· ἡ γὰρ οὐσία τῶν πυρετῶν ἐν τῷ γένει τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος, τὰ δ' ἄλλα πάντα διαφοραὶ, αἷς συνίσταταί τε καὶ τῶν ἄλλων θερμασιῶν διενήνοχεν· οὐ γὰρ εἴ τι παρὰ φύσιν θερμασία, τοῦτ'
364 ἐστὶ πυρετός· πυρετός γε μὴν ἅπας παρὰ φύσιν γε θερμασία. 4. Αὐτίκα ἡ ἐν πνεύμασιν ἐξ ἡλιοκαΐας ἢ πυρὸς ἢ ἄλλου του τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων γινομένη παρὰ φύσιν θερμότης, οὔπω δ' εἰς τὴν καρδίαν ἰοῦσα, ἤτοι τὸ σῶμα αὐτῆς, ἢ τοὺς περιεχομένους ἐν ταῖς κοιλίαις αὐτοὺς χυμοὺς, ἢ τὴν ἀερώδη οὐσίαν κατειληφυῖά τε καὶ ἀνάψασα, πυρετὸς οὔτ' ἔστιν, οὔτε λέγεται· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. 5. Δεῖ γὰρ ἐκ καρδίας ἄρχεσθαι, καὶ διὰ πνευμάτων καὶ αἵματος ἀπὸ ταύτης ἐφ' ἅπαν ἰέναι τὸ σῶμα τὸν πυρετόν· ὅπερ οὐκ ἐνῆν τῇ προῤῥηθείσῃ θερμότητι· ταῦτά τοι πρόσκειται ἐν τῷ ὅρῳ τὸ, ἀπὸ καρδίας μὲν ἀρχομένη. 6. Κἂν γὰρ ὁ πυρετὸς τοῦ ὅλου σώματος ἡ νόσος, ἀλλ' οὖν προηγουμένως μέν ἐστι τῆς καρδίας, ἑπομένως δέ γε τοῦ ὅλου σώματος· πῶς γὰρ ἂν ἡ παρὰ φύσιν θερμότης εἰς ὅλον ἰέναι τὸ σῶμα δυνήσαιτο, μὴ πρότερον τὴν καρδίαν ἀνά-

non in effictione, sed in complexione distemperantia caliditas quaedam est, quam ariditas quoque comitatur. Febrium namque essentia in caliditatis contra naturam est genere: cetera vero sunt differentiae, quibus constat, ab aliisque differt caliditatibus: neque enim est idem contra naturam calor, quod febris: tametsi quaelibet febris est contra naturam calor. 4. Namque confestim in flatibus circumventi solis fervore incaluerunt aut ignis aliave quapiam procatarctica causa membri alicuius contra naturam subiere caliditatem, quae necdum in cor penetrarit, corpus aut in alvo humores comprehendens, essentiamve aërosam succendens, febris neque est, neque dicitur: pluribus siquidem aliis adhuc opus est. 5. A corde enim sumat initium necesse est, perque spiritus et sanguinem ab ipso in corpus universum diffusa febris, quod in iam memorata caliditate non fuit: haec nempe in definitione posita sunt, a corde sumens initium. 6. Si namque febris totius corporis est aegritudo, an non procedit, ut sit cordis, consequiturque, ut totius sit corporis? Quo pacto namque contra naturam caliditas in totum diffundi corpus potuerit, nisi prius cor succendatur? aut

ψασα; ἢ τί τῶν ἄλλων μορίων, θερμαινόμενον παρὰ φύσιν, οἷόν τέ ἐστι τὸ ὅλον σῶμα θερμᾶναι, καὶ τὴν, ἣν ἔχει, διάθεσιν τῷ παντὶ μεταδοῦναι, καθάπερ ἡ καρδία μόνη τῶν ἄλλων δύναται, μὴ διὰ μέσης τῆς καρδίας τοῦτο ποιῆσαν, πρῶτον μὲν ἐκείνην, ἔπειθ' ὅλον τὸ σῶμα διὰ ταύτης ἀνάψαν; οὐ πάντως αἴτιον τὸ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐκείνην χορηγεῖν τε καὶ διοικεῖν ὅλον τὸ σῶμα ταῖς ἰδίαις ἐπιῤῥοαῖς· ὥστε δῆλον ἐντεῦθεν, ὡς ἡ ἐν τῇ καρδίᾳ παρὰ φύσιν αναφθεῖσα πρώτως θερμότης ἀληθὴς ἀρχὴ πυρετοῦ. 7. Ἀρχὴν δὲ λέγω τὴν οἷα μεγέθους, οὐδὲ ταύτης τὴν ἀμερῆ, ἀλλὰ τὴν δυναμένην τῷ ὅλῳ μεγέθει συνδιαιρεῖσθαι· ἀληθὴς γὰρ τῷ ὄντι πυρετὸς ἡ ἐν τῇ καρδίᾳ παρὰ φύσιν ἀναφθεῖσα θερμότης, κἂν μήπω τῷ ὅλῳ μεταδοθῇ, τῷ ποσῷ μόνον τῆς ἐν τῷ παντὶ διαφέρουσα, ἐπεὶ καὶ τὸ ὅλον ἡ καρδία μόνη δυνάμει, οὐκ ἄλλο τῶν μορίων οὐθέν.

III. Ἀλλ' ἀπορῆσαι ἄξιον, διὰ τί καὶ τὸ παρὰ φύσιν γένος ἐστὶ τοῦ πυρετοῦ· δοκεῖ γάρ πως διαφορὰν αὐτὸ εἶναι, ᾗ διαφέρει θερμοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ὁ πυρετὸς, μόνη δ' ἡ θερμασία γένος· ὁ μὲν οὖν περὶ τοῦ τῶν ὁμωνύμων λόγος,

quod aliud membrum contra naturam calescens, totum potest corpus calefacere, et quam habet affectionem toti tribuere? sicut cor solum inter cetera potest circa medium ullum efficere, ut primo ipsum, dein totum corpus ab ipso succendatur, cuius est prorsus causa? quod totius sit potius principium cor, inde magis aliis suis profluxibus suppetit toti corpori atque administrat, et perinde hinc non dubium, quin in corde contra naturam primo succensa caliditas verum sit febris initium. 7. Principium autem, inquam, sicuti magnitudinis non huiusmodi sub partitionem non cadens, sed quod in potestatem veniat dividendi cum tota magnitudine. Vera namque febris in corde contra naturam succensa caliditas, tametsi etiam toti quodammodo non attribuatur, quantitate duntaxat in toto differens, quandoquidem totum corpus cor solum potest, non aliquod aliud membrum.

III. Ceterum aequum sit intueri, cur contra naturam genus est febris: videtur namque quodammodo esse differentia, qua febris differt ab ea caliditate, quae naturalis est, solaque genus caliditas: de huiusmodi itaque aequivocis habeatur oratio. Illud expedit primo definire, quo fit apertius de quo dicere propositum sit, sicuti de

ἐκεῖνα χρὴ διορίσασθαι πρῶτον, περὶ οὗ αὐτῷ πρόκειται λέγειν, ἵνα σαφὴς γένηται, ὡς περὶ κυνὸς τῷ ἀστρῴῳ καὶ τῷ χερσαίῳ διοριζόμεθα λέγοντες. 2. *Ἐπειδὴ οὖν καὶ ἡ θερμασία τῶν πολλαχῶς ἐστι λεγομένων, ἡ μὲν γάρ ἐστι συστατικὴ τοῦ ζώου, ἥτις καὶ κατὰ φύσιν λέγεται, ἡ δὲ φθαρτική, ἥπερ καὶ παρὰ φύσιν καλεῖται, καὶ ἀμφοτέρων τὸ εἶναι ἐν τῷ παρὰ φύσιν ἢ τῷ κατὰ φύσιν ἐστίν· ἀνάγκη τὸν περὶ ταύτης λόγον διασημᾶναι πρῶτον περὶ ποίας ὁ σκοπός.* 3. *Σημαίνεται δὲ τὰ ὁμώνυμα τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας αὐτῶν, ὁ δὲ λόγος τῆς οὐσίας γενικὸς ἑκάστου, γένος αὐτοῦ ἐστιν· εἰκότως ἄρα καὶ τὸ παρὰ φύσιν γένος ἐστὶ τοῦ πυρετοῦ, ὡς λόγος ὑπάρχων γενικὸς τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ᾧ σημαίνεται, καὶ τὸ εἶναι ἔχει, καὶ οὐχ ἡ θερμασία μόνη.*

IV. *Καλῶς δὲ τῷ ὅρῳ πρόσκειται καὶ τὸ, προϊοῦσα δ' ἐκ ταύτης δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἐφ' ἅπαν τὸ σῶμα. Δύναται μὲν γὰρ τὰ παρὰ φύσιν θερμανθέντα μόρια τῇ ἁφῇ τὰ πλησιέστερα τῶν μορίων θερμᾶναι, καὶ ταῦτα ἄλλα, κἀκεῖνα ἕτερα.* 2. *Ἐπεὶ δὲ πᾶν τὸ ἐκ τῆς καρδίας θερμὸν, εἰς ὅλον τὸ σῶμα παραπεμπόμενον, διὰ μέσων ἴεται τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ αἵματος, ἃ παντὶ πρόσεστι μορίῳ*

cane de coelestine an terrestri faciendo definitio. 2. Quoniam igitur multipliciter dictorum est caliditas, una quidem, quae animal constituit, quae et naturalis nuncupatur, altera a corruptione proveniens, quae et contra naturam aut per naturam: quare de hac primo, cuius est intentio, explicabilem orationem habere necesse est. 3. Exprimuntur namque aequiuoca oratione, quaenam ipsorum sit essentia: oratio enim generalis uniuscuiusque essentiae ipsius est genus: iure ergo etiam contra naturam genus est febris, utpote oratio, existens generalis essentiae ipsius, sicut significatur, habet ut sit, ac non sola caliditas.

IV. Recte quoque positum est in definitione illud, ex ipso procedens per arterias et venas in universum corpus: possunt siquidem contra naturam quae incaluere membra tactu proxima calefacere membra, et ea rursum alia, et illa porro alia ad extrema usque. 2. Cum vero omnis ex corde calor distribuitur, in corpus universum per medium ierit, spiritum et sanguinem ex ipso corde in omne corporis membrum iure calorem contra naturam, ex corde ortum habentem, per arterias et venas in to-

τοῦ σώματος, ἐκ τῆς αὐτῆς ἰόντα καρδίας, εἰκότως τὴν παρὰ φύσιν θέρμην, ἐκ τῆς καρδίας ἀρχομένην, δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν εἰς ἅπαν ἰέναι τὸ σῶμά φαμεν. Τοῖς γὰρ αὐτοῖς, οἷς τὸ φυσικὸν θερμὸν παντὶ μορίῳ τοῦ σώματος μεταδίδωσιν ἡ καρδία, καὶ τὰ παρὰ φύσιν θερμὸν παραπέμψει, καὶ μάλισθ' ὅτε καὶ ὁ πυρετὸς δοκεῖ τὸ φυσικὸν θερμὸν εἶναι, εἰς τὸ πυρῶδες μεταβληθέν.

V. Τό γε μὴν καὶ τὰς φυσικὰς αἰσθητῶς βλάπτουσα ἐνεργείας, ὅπερ ἐστὶ τὸ τελευταῖον τοῦ ὅρου, χωρίζει τὸν πυρετὸν ἀπὸ θυμοῦ τε καὶ τῶν ὁμοίων· ὁ γὰρ θυμὸς οὐ βλάπτει τὰς ἐνεργείας αἰσθητῇ τινι βλάβῃ, ἐφ' ᾗ πυρετὸς γένοιτο. 366
2. Βουλόμεθα δὴ τὸν πυρετὸν διὰ τούτου οὐ πᾶσαν εἶναι τὴν παρὰ φύσιν θερμασίαν, κἂν δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἐκ καρδίας τῷ ὅλῳ μεταδοθῇ σώματι, ἀλλ' ἐκείνην μόνην, ἥ ἐστι νόσος· νόσος γὰρ ἡ παρὰ φύσιν διάθεσις, τὰς ἐνεργείας βλάπτουσα.

VI. Ἐνεργείας δέ φαμεν φυσικὰς τὰς τῆς φυσικῆς ψυχῆς δυνάμεως ἐνεργείας, αἳ μάλιστα τῇ παρὰ φύσιν βλάπτονται θερμασίᾳ διὰ τὸ γίνεσθαί τε καὶ τελεῖσθαι τῶν ἄλλων μᾶλλον ὥσπερ δι' ὀργάνου τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ· τὸ γὰρ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὄργανον ἡ τῶν μορίων ἐστὶ κρᾶσις, ὥσπερ αὖ πάλιν

tum corpus dicimus diffluere. Eisdem enim, quibus naturalem calorem in omne corporis membrum cor transfundit, contra naturam quoque calorem videtur naturalem in flagrantiam permutasse.

V. Dein illud naturales sensus offendens actiones, qui est finis definitionis, febrem separat a furore atque similibus. Furor namque aliquo sensibili nocumento non offendit, nisi febris adsit. 2. Ob hoc volumus febrem non omnem esse contra naturam caliditatem, tametsi per arterias et venas corque in totum corpus transfundatur, sed illa tantum, quae est morbus: nam morbus, contra naturam affectio, offendit sensus actiones.

VI. Actiones autem dicimus naturales potestatis naturalis animae actiones, quae caliditate imprimis contra naturam offenduntur: ob hoc malarum potestatum instrumentum est membrorum complexio, quemadmodum porro vitalium horum ipso-

τῶν ζωτικῶν ἢ τῶν αὐτῶν τούτων ἰδία διάπλασις. 2. Τὸ δὲ φυσικὸν θερμὸν μὴ τῶν ἁπλῶν, ἀλλὰ τῶν κεκραμένων εἶναι τὶς ὅλως ἀμφαγνοεῖ; ἢ καὶ φυσικὰς ἐνεργείας ἐστὶν εἰπεῖν ἁπάσας τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας τῷ τε φύσει ταύτας τελεῖσθαί τε καὶ γίγνεσθαι, καὶ τῷ μήτε τὸ αἰσθάνεσθαι, μήτε τὸ κινεῖσθαι, μήτε μὴν τὸ τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι καὶ γεννᾶν ἄνευ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἐμφύτου θερμοῦ μὴ δύνασθαι γίγνεσθαι· ἡ γὰρ τῶν ὁμοιομερῶν κρᾶσις τῆς διαπλάσεως βάσις ἐστὶ καὶ θεμέλιος.

VII. Ταῦτά τοι τῇ παρὰ φύσιν θερμότητι πάσας ὁρῶμεν βλάπτεσθαι τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας, καὶ μᾶλλον ἐκείνας, ἃς φυσικὰς ἰατρῶν παῖδες καλοῦσιν· ἐξ οὗ δῆλον, ἁπάντων τῶν ἄλλων νοσημάτων τὸν πυρετὸν δεινότερον καὶ ἐπαχθέστερον εἶναι, ἀρχόμενον μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχοειδεστάτης ἀρχῆς, τῆς καρδίας, εἰς ὅλον δὲ προϊόντα τὸ σῶμα καὶ πάσας τὰς ἐν ἐκείνῳ βλάπτοντα ἐνεργείας. 2. Οὕτω μὲν οὖν καὶ διὰ ταῦτα πυρετός ἐστι παρὰ φύσιν θερμασία, ἀπὸ καρδίας μὲν ἀρχομένη, προϊοῦσα δ' ἐκ ταύτης δι' ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἐφ' ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὰς φυσικὰς αἰσθητῶς βλάπτουσα ἐνεργείας, καθάπερ εἴρηται. 3. Ἐπεὶ

rum sua effectio. 2. Atqui naturalis calor non simplicium, sed mixtorum esse, prorsus a quoquam non ambigitur, licet naturales actiones dicamus omnes animae actiones, quod eae a natura fiant atque perficiantur, quodque neque sentiantur, neque moveantur, neque alantur, neque augeantur ac generent, et absque naturali insitoque calore fieri non possint: similium namque partium complexio effictionis sedes est atque fundamentum.

VII. Et perinde contra naturam caliditate cunctas intuemur animales offendi actiones: praecipue eas, quas naturales medici solent apellare, unde dubium non relinquitur, quin omnium aliarum aegritudinum febris sit gravissima atque infestissima, a totius corporis arce eminentissima, cordis principio, in totum profusa corpus omnes in eo offendit actiones. 2. Ita igitur et hac de causa febris est contra naturam caliditas, a corde sumens initium, ex eoque procedens per arterias et venas in totum corpus, naturales, ut jam dictum est, sensus offendit actiones 3. At quoniam contra

δὲ παρὰ φύσιν αὐτὸν λέγομεν θερμασίαν, δίκαιον ἂν εἴη φάναι τίς τε φυσικὴ πρῶτον, τίς τε παρὰ φύσιν θερμασία· τοῦ γὰρ γένους ἐκδήλου γεγονότος, τάχα καὶ τὸ οὗ ἐστι γένος οὐκ ἀγνοηθήσεται. 367

VIII. Φυσικὴ τοίνυν ἐστὶ θερμότης, τὴν αὐτὴν δὲ φημι καὶ ἔμφυτον δήπου θερμόν, ἧς ἡ ἀρχὴ τοῦ ζῴου ἡ φύσις· συμφύεται γὰρ τῷ ζῴῳ, καὶ διὰ τοῦτο λέγεται φυσικὴ, ὄργανον οὖσα καθόλου τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τὴν ψυχὴν ἄνευ τοῦ τοιούτου θερμοῦ παράξαι τινὰ τὴν τυχοῦσαν ἐνέργειαν. 2. Ἅπαν γε μὴν ὄργανον ἀνάλογόν τε ἐκείνῳ δεῖ εἶναι, οὗ ἐστιν ὄργανον, καὶ τὸν προσήκοντα λόγον πρὸς τὸ ἔργον καὶ τὸ ἀποτέλεσμα σώζειν· ἄλλως γὰρ τό τε ὄργανον τότε οὐ ἔστιν ὄργανον, καὶ τὸ δι' ὃ τὸ ὄργανον, μάτην ἂν εἴη, καὶ οὕτως ἐν τοῖς οὖσι καθ' αὑτὸ δήπου τι μάτην συνεισαχθείη. 3. Δεῖ ἄρα καὶ τὴν ἔμφυτον θερμασίαν, ὄργανον οὖσαν ψυχῆς, ὥσπερ εἴρηται, μὴ ἀπολελυμένην τε καὶ ἁπλῆν ἔχειν τὴν κρᾶσιν, ἀλλ' ἀναφερομένην πρός τε τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, πρός τε τὰ ἔργα τούτων, κἀκείνοις ἀνάλογον εἶναι, καὶ διὰ ταῦτα ξυγκεκραμένην ψυχρῷ τε καὶ ὑγρῷ καὶ ξηρῷ, καὶ εὔκρατόν τε

naturam ipsam dicimus esse caliditatem, par erit primo quid sit naturalis aperire, quidque contra naturam caliditas, genere namque manifestato, fortassis etiam cujus sit genus non ignorabitur.

VIII. Naturalis itaque est caliditas, talis, inquam, est et insitus calor, cujus natura est animalis, principium cum animali namque nascitur, et ob hoc dicitur naturalis, instrumentum existens in totum animalis potentiae. Neque enim possibile est, animam citra ejusmodi calorem in aliquod agendi munus descendere. 2. Omne nempe instrumentum proportionale cum eo cujus instrumentum esse necesse est. Id nimirum fuerit si secus frustra instrumentum atque ita in auribus per se aliquid frustra conjectum fuerit. 3. Oportet ergo et insitam caliditatem animae, ut dictum est, esse instrumentum, ac indissolubilem simplicemque habet complexionem. Ceterum sublata in animae potentias et in earum opera, etiam illis erit proportionalis, et perinde remixta frigido et humido et arido et temperata et moderata jureque

καὶ σύμμετρον· καὶ καλοῖτ' ἂν διὰ ταῦτα δικαίως φυσική τε καὶ ἔμφυτος κρᾶσις, μᾶλλον δὲ ἀπὸ ταύτης ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος κρᾶσις, θερμὴ λέγοιτ' ἄν, τοῦτο μὲν, διὰ τὸ ἐν τῇ τῶν λόγων κράσει τὸ θερμὸν τὰς ἄλλας νικᾶν καὶ ὑπερβάλλειν ποιότητας· τὰ γὰρ ζῶα θερμὰ δήπου διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ὑπερβάλλουσαν θέρμην καὶ τὰς λοιπὰς νικῶσαν ποιότητας· τοῦτο δὲ, διὰ τὸ τὸ θερμὸν δραστικώτατον εἶναι τῶν ἄλλων ἁπασῶν ποιοτήτων· οὐδεμία γάρ τε γειτνιῶντα αὐτῇ μεταβάλλει ποιότης, ὡς τὸ θερμόν. 4. Τοιαύτη μὲν οὖν ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος θερμασία· ἡ δὲ παρὰ φύσιν ἐστὶν ἡ ἔκ τινος ἐξωτερικῆς αἰτίας, ἥτις ποτ' ἂν εἴη, μήτε οἰκείας τῇ φύσει, μήτε μὴν ἀπὸ ταύτης τὴν ἀρχὴν εἰληφυίας, ἐπερχομένη τῷ σώματι, οὐκ ἀνάλογον ὄργανον οὖσα τῶν φυσικῶν δυνάμεων, οὐδὲ τὸν ἁρμόζοντα πρὸς τὰ ἔργα, σώζουσα λόγον, τοῦτο μὲν, τῷ
368 ἐπείσακτον καὶ ἀλλοτρίαν εἶναι, τοῦτο δ' αὖ πάλιν, τῇ ἑαυτῆς δυσκρασίᾳ μὴ σώζουσα τὴν πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ἔργα ἀναλογίαν· λέγοιτο δ' ἂν ἡ τοιαύτη καὶ παρὰ φύσιν κρᾶσις, πρὸς τὸ θερμότερον ἀποκλίνουσα, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῆς ἐμφύτου θερμότητος.

ob id fuerit appellata naturalis et insita complexio; sed magis ob ea naturalis et insita complexio dicta fuerit caliditas. Haec ipsa ob id in rationum complexione caliditas, caeteras superat exceditque qualitates. Animalia namque calida perhibentur, ob eamque in ipsis excedit caliditatem reliquas vincentem qualitates, hoc nimirum ob eam quae in ipsis excellens est caliditatem, reliquas superantem qualitates, idque quod omnium aliarum qualitatum caliditas sit efficacissima. Nulla siquidem ei vicina ipsam qualitas comitarit, ut ea ipsa alias. 4. Haec igitur naturalis atque insita caliditas. Quae contra naturam est, ea ex aliqua extrinseca causa, quae sit neque familiaris naturae, neque ab ipsa capiens principium corpori adveniens, non proportionale existens instrumentum naturalium potestatum, neque custodiens ad congrua opera rationem, haec acquisititia et aliena est: quae porro sua distemperantia neutiquam conservans ad potentias et opera proportionem, ejusmodi etiam diceretur contra naturam complexio, ad majorem calorem declinantem, juxta eam rationem, qua insita cognataque caliditas.

IX. Ἰστέον δὲ, ὅτι, ὥσπερ ἔμφυτον, οὕτω καὶ ἐπείσακτον θερμὸν λέγομεν, οὐ μὴν δὲ, ὥσπερ ἐπείσακτον, οὕτω καὶ ἔμφυτον ψυχρὸν λέγομεν· οὐ πάντως αἴτιον τὸ μὴ ἁπλῶς τε καὶ καθ' αὐτὸ τὸ ψυχρὸν τὸ τῆς φύσεως ἔργον εἰσδύεσθαι, καθάπερ καὶ τὸ θερμόν· ἀλλότριον γὰρ καὶ φθαρτικὸν τῆς τῶν ἐμψύχων, καὶ μάλιστα τῆς τῶν ζώων φύσεως τὸ ψυχρὸν, καὶ ἀκινησίας μᾶλλον ἢ κινήσεως αἴτιον. Εἰ γάρ που καὶ γίνεται τῇ φύσει γε συμπαρομαρτοῦν, οὐ καθ' αὑτό γε μὴν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός.

X. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἡ φυσικὴ καὶ ἔμφυτος θερμότης παρὰ φύσιν θερμότητος διενήνοχε πρῶτον μὲν τοῖς αἰτίοις, ἔπειτα τῷ εὐκράτῳ τε καὶ δυσκράτῳ, καὶ ὅλως ὥσπερ τὸ ἄκρον τοῦ μέσου· ὡς γὰρ ἀρετὴ πρὸς κακίαν, οὕτως εὐκρασία πρὸς δυσκρασίαν· κἀντεῦθεν ἑπομένως τῷ τε εἴδει καὶ τῇ μορφῇ, καθάπερ τὸ ὑγιεινὸν τοῦ νοσώδους διενήνοχε σώματος περί γε μὴν τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον ἄμφω, ὡς πρὸς τρόπου τοῖς ἐναντίοις, εἰώθασι γίγνεσθαι, εἴτε πνεῦμα, εἴτε χυμὸς, εἴτε μόριον τοῦτ' ἂν εἴη, ἐν ᾧ πρὸς ἀλλήλας καὶ ποιοῦσι καὶ πάσχουσι. 2. Τὸ γὰρ ἔμφυτον θερμὸν ἢ εὔκρατον τῷ παρὰ φύσιν θερμῷ, καθάπερ ἄκρῳ μέσον, ἀντίκειται, καὶ ἐναντία ἡ ἔμφυτος θέρμη τῇ

IX. Nos autem ne praetereat, quod quemadmodum insitam, ita et adventitiam dicimus caliditatem, nec tamen ut adventitiam ascititiamque ita et cognatam dicimus frigiditatem cujus omnino causa non simpliciter, ac per se frigiditas naturae opus induit, sicut et caliditas, extrarium enim et corruptorium animatorum et imprimis animalium frigiditas, atque incommobilitatis potius quam motus causa, nam quamvis naturam comitari quodammodo videatur, non utique per se, sed per accidens.

X. Ex eis igitur quae dicta sunt non dubium quando naturalis et insita caliditas ab ea quae contra naturam differat. Primo quidem causis, dein bona temperie, ac mala temperie, ac omnino ut extremum medio. Nam quemadmodum virtus ad vitium, hinc quoque consequenter specie ac forma tanquam sanum ab aegroto corpore differt. Nempe ambo circa idem subjectum, veluti contrariis esse consuevit, sive flatus, sive humor, sive aliqua portio fuerit, in qua inter se invicem faciunt et patiuntur, sicut virtus vitiumque, veluti paulo ante dicebamus. 2. Hujusmodi itaque na-

παρὰ φύσιν θερμότητι· καθάπερ γὰρ ἀρετῇ κακία, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἐλέγομεν. Τοιαύτη μὲν οὖν ἥ τε κατὰ φύσιν, εἴτε παρὰ φύσιν θερμότης, καὶ τοιαύταις ἀλλήλων διαφοραῖς, ὡς ἐκ πολλῶν ὀλίγα λέγειν, διενηνόχασι.

XI. Ἐπεὶ δ' ὁ πυρετὸς δοκεῖ τε καὶ λέγεται τὸ φυσικὸν θερμὸν εἶναι πρὸς τὸ
369 πυρῶδες μεταβαλόν, φέρε θεωρήσωμεν, εἰ καλῶς δοκεῖ τά καὶ λέγεται· ἔχει γάρ πως φυσικωτέραν θεωρίαν ἡ σκέψις.

XII. Φημὶ δὴ, δυοῖν ἐναντίων πρὸς ἄλληλα δρώντων τε καὶ πασχόντων ἐν τῇ αὐτῇ ὕλῃ, θάτερον μὲν ἐκβάλλεσθαί τε καὶ φθείρεσθαι, θάτερον δὲ ἀντεισάγεσθαι· οὐδὲ γὰρ καὶ ἄμφω δυνατὸν ἐντελεχείᾳ ἐν τῷ αὐτῷ παρεῖναι ὑποκειμένῳ, οὐδ' αὖ τοῦ αὐτοῦ ἀπεῖναι ὑποκειμένου, ἀλλὰ θατέρῳ μὲν ἐπερχομένῳ θάτερον ἀνάγκη τῆς ὕλης παραχωρῆσαι, θατέρου δὲ παραχωροῦντος, θάτερον αὖθις εἰσιέναι, καὶ τὴν ὕλην εἰδοποιεῖν. 2. Οὐδέποτε γὰρ, οὐδ' ἐν αὐτῷ τῷ νῦν τοῦ χρόνου τῷ ἀμερεῖ, τὴν δεκτικὴν τῶν ἐναντίων ὕλην τε καὶ οὐσίαν ὑπὸ μηδετέραν, οἷόν τε, φύσει τῶν ἐναντίων, εἶναι μορφὴν, οὐδ' αὖ τὰ πλεῖστον ἀλλήλων διεστηκότα, κἂν ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ᾖ, τὴν ἐν τῷ αὐτῷ φέρει δίαιταν, ἄλλως ὑπ' ἄλλῳ τεταγμένῳ τε καὶ διακειμένῳ·

turalis et contra naturam caliditas, talibus inter se invicem differentiis, ut multa paucis absolvam differunt.

XI. At quoniam febris videtur ac dicitur naturalis esse caliditas in flagrantiam commutata, age inspiciamus rectene putetur ac dicatur: habet enim haec conjectatio inspectionem magis naturalem.

XII. Duorum inquam contrariorum in se invicem agentium ac patientium in eadem materia. Alterum quidem ejectatur ac corrumpitur. Alterum autem insistit et urget, neque enim amborum entelechiam in eodem subjecto esse possibile est: neque porro ab eodem abesse subiecto, sed alterius quidem accessu alterum a materia secedere necesse est. Alterutrius autem secessu alterum rursus subire materiam informando. 2. Nunquam enim eodem temporis momento indivisibili materia essentiaque contrariorum est susceptrix, neutraque potest a natura contrariorum esse forma: neque rursum plurimum inter se invicem differentia, tametsi sub eodem sint genere, in eodem ali possunt, alio sub alio instructo atque disposito. Neque enim

οὐδὲ γὰρ πρὸς τὸν λόγον, καὶ εἰ τὰ μὲν ἔμμεσα, τὰ δ' ἄμεσα εἴη τῶν ἐναντίων. 3. Καὶ περὶ ἀμφοτέρων γὰρ ὁ αὐτὸς ἁρμάζει λόγος, ὅσα γε πρὸς τὴν ὕλην τε καὶ μεταβολήν· καὶ ἄλλως δὲ, τὰ μέσα τοῖς ἄκροις πῶς τὰ αὐτά; 4. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα φυσικὴ δρᾶσις ἢ πεῖσις, ἡ ἐν τῷ γίγνεσθαι τὸ εἶναι ἔχουσα κίνησις, κίνησις δὲ ἐν χρόνῳ, τοῦ δὲ χρόνου τὸ μὲν ἀρχὴ, τὸ δὲ μέσον, τὸ δ' ἄκρον καὶ ἔσχατον, ἔτι δὲ καὶ τἀναντία, ἐν οἷς ἡ κίνησις, ἔμμεσα, πολλῶν ὄντων μεταξὺ τοῖν δυοῖν εἰδῶν τε καὶ ὑποστάσεων, ἀνάγκη μήτ' ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς κινήσεως θάτερον μὲν τῶν ἐναντίων φθαρῆναι, θάτερον δὲ ἀντεισαχθῆναι, μήτε μὴν ἐν τῷ μέσῳ· μάτην γὰρ ἂν ἦν ἡ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἄχρι τοῦ μέσου καὶ τελευταίου, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ μέσου πάλιν ἐπὶ τὸ ἔσχατον κίνησις. 5. Λείπεται τοίνυν μόνον ἐν τῷ τῆς κινήσεως ἄκρῳ τε καὶ ἐσχάτῳ τὸ μὲν τῶν ἐναντίων πάντη φθαρῆναι καὶ μηκέτι εἶναι, τὸ δὲ ἀντεισαχθῆναι κατὰ τὸ αὐτὸ νῦν τοῦ χρόνου, ὃ καὶ ὅρος ἐστὶ τῆς κινήσεως ὁ εἰς ὅ· καὶ μεταξὺ δὲ τοῖν δυοῖν ὅροιν, τοῦ τ' ἐξ οὗ, τοῦ τ' εἰς ὅ, πολλὰ τῶν μέσων εἰδῶν ἀνάγκη γίγνεσθαι δήπου, τοῦ μὲν προηγούμενα, τοῦ εἰς ὅ, τῷ δ' ἑπόμενα, τῷ ἐξ οὗ, ἃ οὐδέτερον τῶν ἄκρων οὔτ' 370

si haec medium obtinentia illa sine medio fuerit contraria. 3. De ambobus namque eadem congruit oratio, haec ita quae ad materiam mutationemque pertinent: alioqui media quomodo extremis eadem. 4. At quoniam omnis naturalis actio factiove in eo, quod fit, habens ut sit, motus est, at motus in tempore, temporis porro principium mediumque et extremum ac ultimum est, itidem etiam contraria in quibus motus in medio posita, multis inter duo existentibus speciebus ac distantiis: necesse non est in ipso motus principio alterutrum quidem contrariorum corrumpi. Alterum autem in contrarium agi ne quidem in medio. Incassum siquidem est a principio ad medium ac finem, et rursus a medio ad ultimum motus. 5. Relinquitur itaque solum in motus extremo ac ultimo unum quidem contrariorum omnifariam absumi et neutiquam esse. Alterum autem in diversum agi eodem temporis momento, qui etiam motus est terminus, qui ad quod, et inter eum qui agant in diversum eodem temporis momento, qui terminus est etiam motus, qui ad quod et inter duos terminos, hoc ex quo hoc in quod, mediarum specierum multas fieri necesse est, hujus quidem

ἐστιν, οὔτε λέγεται, οἷον φαιὸν, ὠχρὸν, ἐρυθρὸν καὶ τἆλλα τῶν μέσων, εἰς ἃ πρῶτον μεταβάλλει τὸ ἐκ τοῦ μέλανος εἰς λευκὰ μεταβάλλον, ὃ οὔτ' ἐστιν, οὔτε λέγεται λευκὸν ἢ μέλαν ἁπλῶς, εἰ μήπου τοῖν δυοῖν ἄκροιν παραβαλλόμενον, πρὸς ἐκεῖνο μὲν μέλαν, πρὸς δὲ τοῦτο λευκὸν λέγοιτ' ἄν, ἁπλῶς δὲ οὐκ ἔστιν, εἰ μή τις τὰ εἴδη συγχεῖν βούλοιτο. 6. Τὰ αὐτὰ δ' ἂν φαίη τις καὶ περὶ τῶν ἀποστάσεων τῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἄκρων πλὴν ὅτι τῶν ἄκρων μὲν ἐκεῖνα τῷ εἴδει, αἱ δ' ἀποστάσεις τῶν αὐτῶν τῷ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον καὶ τῇ αὐτομάτητι διαφέρουσι. Τὰ αὐτὰ δὴ πάντα κἂν τῷ πυρετῷ νοῶν, οὐκ ἂν ἁμάρτοις. 7. Τοῦ γὰρ ἐπεισάκτου καὶ ἀλλοτρίου θερμοῦ τὸ ἐν ἡμῖν πνεῦμα, ἢ χυμὸν, ἢ μόριον, ἅπερ εὔκρατά ἐστι τῇ τοῦ θερμοῦ, ἣν ἐλέγομεν, εὐκρασίᾳ, θερμαίνοντός τε καὶ ἀλλοιοῦντος, ἀνάγκη θερμότερον ἑαυτοῦ γίγνεσθαι ἕκαστον, ὥσπερεὶ ἐκ ψυχροῦ ἢ χλιαροῦ μετέβαλλεν εἰς θερμόν· ἐπεὶ δὲ τὸ θερμαινόμενον οὔπω τεθέρμασται, τὸ δὲ τεθερμάσθαι ὁ εἰς ὅ τῆς θερμάνσεως ὅρος, δεῖ πάντως τὸ ἐξ εὐκράτου θερμαινόμενον ἄχρι τοῦ τεθερμάσθαι διὰ μέσων ὅτι πλείστων εἰδῶν τε καὶ ἀποστάσεων ἰέναι τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος, ὧν οὐδεμία τῷ ἄκρῳ πάντ

praecedentes in quod, consequentes autem id quod est ex quo, quorum neutrum extremorum est, neque dicitur, ut fulgens, pallidum, rubrum: cetera quae media in quae primum mutatur, quod ex nigro in alba mutando, quod neque est, neque dicitur album, aut nigrum simpliciter, nisi duobus extremis comparatum ad illud quidem nigrum, ad hoc autem album diceretur, at simpliciter non est, nisi quispiam species velit confundere. 6. Eadem dixeris de ipsorum distantiis atque extremis; nisi quod extremorum quidem illa specie, per distantias suas magis et minus, et in secabilitate differunt haec omnia, febrim intelligens, non fuerit hallucinatus. 7. Nam ascititii et extrarii caloris qui in nobis est spiritus, aut humor aut portio quae moderata sunt calore, quam dicimus in moderantiam calefacientis et alterantis quodlibet se calidius evadere necesse est: quemadmodum si ex frigido vel tepido mutarit in calidum. At quoniam incalescens necdum concaluisse, at concaluisse, qui ad quod calefactionis terminus oportet omnino ex moderato concalescens, quo ad calefactum fuerit per medias plurimas species atque distantias ire contra naturam caliditatis

τὸ παρόμοιον, οὐδ' ἕξις ἐστὶν, οὐδὲ λέγεται. 8. Τὸ δὲ τοιοῦτον μέσον, τὸ δὴ τοῦ σώματος ἀλλοιώσεων, εἴτε θέρμανσις, εἴτε ψύχρανσις εἴη, εἴτε καὶ ἄλλη τις τῶν ἐκ τῶν πρώτων ποιοτήτων παρωνύμως γε λεγομένων, παρ' ἰατροῖς δυσκρασία λέγεται διὰ τὸ τὴν τῶν ἐναντίων ἐν αὐτῇ μάχην ἐνεστάναι· δυσκρασία μὲν τῷ μὴ ἀνάλογος εἶναι ταῖς φυσικαῖς ἐνεργείαις, διάφορος δὲ τῇ πρὸς τὴν φυσικὴν αὐτῆς σχέσει. 9. Ἐν τῷ τοιούτῳ τοίνυν μέσῳ καὶ τὰ τοῦ σώματος μόριά φαμεν εἶναι, ὅτε τὸ σῶμα πυρέττει τὸν ἐπὶ πνεύμασιν ἢ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτόμενον πυρετὸν, ὡς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ῥηθέντων ἐστὶν ἰδεῖν. 10. 371
Τῆς δ' ἀλλοιώσεως ἤδη πρὸς τὸ τέλος ἡκούσης, καὶ τῆς τῶν ἐναντίων πρὸς ἄλληλα μάχης γε παυσαμένης, ἡ τ' ἐπιγινομένη κρᾶσις ἴση λέγεται, θατέρου τῶν ἐναντίων ὅλου φθαρέντος, καὶ τὰ μόρια ὑπὸ τὴν τοιαύτην κρᾶσιν εἶναι καὶ ὑπὸ τὸ τεθερμάνθαι φαμέν. 11. Παυσαμένης δὲ τῆς ἀλλοιώσεως, καὶ τῆς ἴσης ἐκείνης καλουμένης κράσεως ἐπιγενομένης, ἐπεὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ἀλλοιώσει τινὶ τῶν αἰσθήσεων γίγνεται, οὐκ ἔσται τῆς ἴσης ἐκείνης, ὥσπερ οὐδὲ τῆς φυσικῆς οὐδε-

quarum nulla extremo prorsus persimilis, neque habitus est, neque dicitur. 8. Hujusmodi autem medium corporis alterationum sive calefactio, sive refrigeratio sit, sive quaepiam alia ex primis qualitatibus denominanter dictis, a medicis differens distemperantia dicitur, ob contrariorum in ipsa pugnam insidentem. Distemperantia quidem quatenus naturalibus actionibus proportionalis non est, differens vero ad ipsius naturalem habitudinem. 9. In tali itaque medio, etiam corporis esse dicimus portiones, quando corpus febricitat, in spiritibus aut humoribus putrefactis succensa febri, ut ex eis, quae ante dicta sunt, est videre. 10. Alteratione autem jam ad finem tendente, et contrariorum ad se invicem pugna quiescente adveniens, complexio dicitur, aequalis contrariorum, alteratro in totum corrupto, etiam portiones sub tali esse complexione, et calefactas esse dicimus. 11. Pacata vero alteratione, aequalique illa appellata complexione adveniente ad sentiendum alicui sensuum advenit alteratio: neque erit aequalis illius, quemadmodum ne quidem naturalis ullus complexionis sensus, neque dolor sensum tristem agit: nam effectus est tanquam na-

μία κράσεως αἴσθησις, οὐδὲ ὀδύνη λυποῦσα τὴν αἴσθησιν. 12. Γέγονε γὰρ ὥσπερεὶ φυσική τις τῶν μορίων διάθεσίς τε καὶ κρᾶσις, ἧς οὐδεμία παρὰ τοῦ ἔχοντος αἴσθησις, του μηδεμίαν αὐτοῦ τινος εἰς ἑαυτὸν γίγνεσθαι δρᾶσιν, καὶ ὥσπερ ἕξις τις τοῖς μορίοις ἐμπεφυκυῖα, ὅθεν καὶ τὸ ὀνόματος ἔτυχεν, ἑκτικὸς πυρετὸς καλουμένη παρ' ἰατροῖς. 13. Τούτων τοίνυν οὕτω διωρισμένων, ἐντεῦθεν ἐστὶν ἰδεῖν, ὅτι, ὥσπερ οὐκ ἔστι κυρίως εἰπεῖν τὸ μέλαν, ὅτε λευκαίνεται, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, ὅτε ὑπὸ τὴν κίνησιν ἔτι καὶ ἐν τῷ μεταξύ ἐστι τῆς κινήσεως, ὅτι μετέβαλεν εἰς λευκὸν, τῷ τὸ λευκαινόμενον ἔτι μὴ λελευκάσθαι, καθάπερ οὐδὲ λευκανθὲν καὶ ἐν τῷ εἰς ὃ τῆς κινήσεως ὂν λέγοιτ' ἂν ἀμηγέπη μέλαν, τῆς μελανίας πάντη φθαρείσης, οὕτως οὐδὲ τὸν ἐπὶ πνεύμασι καὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀναπτόμενον πυρετὸν λέγειν δίκαιον παρὰ φύσιν θερμασίαν εἰς πυρώδη μεταβάλλουσαν. 14. Τὸ γὰρ μεταβάλλον οὐ μεταβέβληκεν, εἰ μή τις λέγειν ἐθέλει πᾶν τὸ μεταξὺ εἶδος καὶ πᾶσαν ἀπόστασιν πυρώδη καὶ θερμότητα καὶ δυνάμει μόνον οὖσαν, ἐντελεχείᾳ δὲ οὔ· τὸ γὰρ κινούμενον δυνάμει τοῦ πρὸς ὃ κινεῖται, οὐκ ἐντελεχείᾳ· οὐ γὰρ ἂν ἐκινεῖτο, ἀλλ' ἠρέμει, τοιοῦτον ἐντελεχείᾳ ὂν, οἷον τὸ πρὸς ὃ κινεῖται· ἄλλως γὰρ κινούμενον τὸ αὐτὸ, καὶ μὴ κινούμε-

turalis portionum. 12. Affectio ad quae complexio, cujus ab habente sensus nullus quod nullam ejus ipsius in se gignat actionem, habitusque quidam portionibus innascens: unde etiam nomen obtinuit a medicis, hectica febris appellata. 13. His igitur ita definitis, hinc licet inspicere quod quemadmodum non est proprie dicere nigrum, quando albicat, id autem dicere, quando adhuc sub motu et in medio est motus, quod cum mutavit in album, quatenus albicat, nec adhuc exalbuit, sicut quod necdum album evasit, et in eo quod ad quod motus existens diceretur irremistum nigrum, nigritia omnino corrupta, ita nequidem in spiritibus et humoribus putrefactis succensam febrim dicere convenit, contra naturam caliditatem in flagrantia mutantem. 14. Mutans namque necdum mutavit, nisi quis velit dicere, omnem inter mediam speciem et omnem distantiam flagrantiam atque caliditatem et potentia solum esse, entelechia autem non. Nam quod motum est potentia ad id quod movetur non entelechia, siquidem non movebatur, sed quiescebat tale entelechia existens, ut ad quod

νον κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ εἴη γ' ἄν, ὅπερ ἀντίφασις· ὅ γε μὴν ἑκτικὸς
πυρετὸς ἔστι μὲν ὡς τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν εἰς τὸ πυρῶδες μεταβάλλον, ἔστι δὲ
ὡς οὔ. 15. *Εἰ μὲν γὰρ τὸ θερμὸν ἀντὶ τῆς ποιότητος νοηθείη τε καὶ ληφθείη,* 372
οὐκ ἔστι· τὸ γὰρ πυρῶδες ἐκεῖνο θερμὸν οὐδαμῶς ἐστι τὸ κατὰ φύσιν θερμόν·
εἰ δ' ἀντὶ τοῦ ὑποκειμένου, καὶ μάλα· τὸ γὰρ ἐν τῷ ἑκτικῷ μεταβάλλον πυρετῷ,
ποιὸν, ἀλλ' οὐ ποιότης ἐστὶ, καὶ τὸ τοιοῦτον, οὐ θέρμη, θερμὸν δὲ λέγεται,
οὐδ' αὖ πυρετὸς, ἀλλὰ μᾶλλον πυρέσσον· χρῶνται δ' ὁμοίως οἱ ἰατροὶ ταῖς τοι-
αύταις τῶν λέξεων ἔστιν ὅτε, καὶ οὐκ ἄνευ ἴσως αἰτίας καὶ λόγου. 16. *Ἐπει-*
δὴ γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ τοῖς τοιαύτης ἀλλοιώσεως ἄπειρα δήπου τὰ εἴδη, καθάπερ
ἐν τοῖς φυσικοῖς δέδεικται, μὴ τυχόντα ὀνόματος, ἔδει τὸν ἰατρὸν, περὶ ἐκεί-
νων λόγον ποιούμενον, τῷ τοῦ ἄκρου, πρὸς ὅπερ ἡ κίνησις, ὀνόματι ταῦτα
καλεῖν, περὶ παντὸς ἁπλῶς λέγοντα πυρετοῦ, ὅτι τὸ κατὰ φύσιν θερμόν ἐστι
πρὸς τὸ πυρῶδες μεταβάλλον. Ἀληθεύει δὲ μᾶλλον, εἴτις ἐθέλοι λέγειν τὸ
τοιοῦτον περὶ τοῦ ἑκτικοῦ, καθάπερ εἴρηται, πυρετοῦ.

XIII. *Ἐπιστάσεως δὲ ἄξιον, ὅτι ὁ πυρετὸς οὐκ ἔστιν οὐδενὸς ἢ μόνων τῶν*

movetur. Alioqui enim motum idem est et non motum juxta idem et in eodem fuerit, quod est negantia. Hectica nimirum febris est, ut per naturam calidum in flagrans commutatum. Sed est ut non. 15. Nam si calidum pro qualitate intelligatur et capiat, non est, nam flagrans illud est calidum, nec ullo pacto est naturale calidum. Quod si pro subjecto etiam magis. Nam in hecticam commutans febrem magis flagrans. Utuntnr autem similiter medici hujusmodi dictionibus est quando, fortassis non causa et ratione. 16. Nam quia intra talem alterationem infinitae quodammodo species, sicut in physicis ostensum, quae nomen non sortiuntur, medicum oportuit de illis habendo orationem extremi, ad quod motus nomine eas vocitare, cum de omni simpliciter febri loquerentur, quod sit contra naturam calidum in flagrantia mutatum, at potius verum est, si quis velit dicere tale, ut dictum est, de hectica febri.

XIII. Scitu autem dignum, febrem non esse ullius aut solorum corporis mem-

μορίων τοῦ σώματος, ἃ καὶ κυρίως ἔστι τε καὶ λέγεται ἔμψυχα· οὔτε γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν πνεῦμα κυρίως, οὔθ' οἱ χυμοί· μόνα δὲ πυρέττει τὰ τοῦ σώματος μόρια, ἅπερ καὶ ὄργανα τῶν παρ' ἡμῖν εἰσιν ἐνεργειῶν, εἰκότως. 2. Ὡς γὰρ ἡ ὑγεία, διάθεσις φυσική τις οὖσα τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, δι' ἧς τελείως ὁ ἄνθρωπος τὰς ἑαυτῷ προσηκούσας ἐνεργείας ἀποτελεῖ, ἐν τοῖς μορίοις ἐστὶ τοῦ σώματος, ὧν αἱ ἐνέργειαι· χυμοὶ δὲ καὶ πνεύματα ποιητικὰ ταύτης αἴτια, τὰ μὲν, ὡς ὄργανον καθόλου καὶ γενικὸν τῆς ψυχῆς, οἱ δὲ, ὡς ὕλη τῶν μορίων, ἐξ ὧν αὔξεταί τε καὶ τρέφεται· οὕτω καὶ ἡ νόσος, ἧς εἶδος ὁ πυρετὸς, διάθεσις παρὰ φύσιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὑφ' ἧς ἐν ταῖς ἐνεργείαις καθ' αὑτὸ καὶ πρώτως αἰσθητὴ γίγνεται βλάβη, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔσται μορίοις τοῦ σώματος, ὧν αἱ ἐνέργειαι· τὰ γὰρ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ πέφυκε γίγνεσθαι. 3. Πνεῦμα δὲ καὶ χυμοὶ ποιητικὰ μᾶλλον, ἀλλ' οὐχ ὑλικὰ νόσου καὶ πυρετῶν αἴτια· ἄλλως τε
373 νόσον καὶ ὑγείαν, πάθη τῶν τοῦ ἐμψύχου, ᾗ ἔμψυχα, ὄντα, δεῖ ὡς ἐν ὑποκειμένοις εἶναι τοῖς ἐμψύχοις· μόνα δὲ τῶν ἐν ἡμῖν ὄντων τὰ μόρια ἔμψυχα· πνεύματα γὰρ καὶ χυμοὶ ἄψυχα, μήτε τρεφόμενα, μήτ' ἄλλην τινὰ φυσικὴν ἐνέργει-

brorum, quae sunt, quaeque dicuntur animata: neque enim qui in nobis spiritus proprie, neque humores, sed solae corporis portiones febricitant, quae etiam instrumenta a nostris actionibus jure nominantur. 2. Nam quemadmodum sanitas quaedam naturalis est affectio humani corporis, qua homo suas congruas actiones perfecte absolvit, in portionibus est corporis, quarum actiones: at humores et spiritus hujus effectrix causa: is quidem tanquam instrumentum in totum et generale animae, illi autem ut sylva membrorum, ex quibus augetur atque alitur, ita et aegritudo, cujus species febris, quae est contra naturam affectio corporis humani, sub qua in actionibus per se et primo sensibile sit nocumentum in eisdem erit corporis portionibus, quae actiones: contraria namque in eodem fieri agnata sunt. 3. At spiritus et humores effectricia potius quam silvosa morbi et febrium causa, alioqui morbum et sanitatem passionis animati quatenus animata sunt esse convenit, ut in subjectis sunt animatis solae quae in nobis sunt animatae particulae, nam spiritus et humores inanimata neque alta, neque aucta, neque ullam aliam naturalem habentia actionem.

αν ἔχοντα· ὥστε πᾶς πυρετὸς, εἴτ' ἐφήμερος, εἴτ' ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενος σηπομένοις, εἴτε καὶ ἑκτικὸς ἐν τοῖς μορίοις ἐστὶ τοῦ σώματος, κἂν οἱ μὲν γίγνωνται ἔτι καὶ ἐν τῷ γίγνεσθαι τὸ εἶναι ἔχωσιν, ὁ δ' ἑκτικὸς, γεγονὼς ἤδη, οὐκέτι γίγνεται, οὐδ' ἐν τῷ γίγνεσθαι τὸ εἶναι ἔχει. 4. Ταῦτ' ἄρα καὶ πυρέττειν μὲν φαμεν τὰ μόρια, καὶ θερμαίνεσθαί τε καὶ τεθερμάσθαι· τὸ γὰρ πυρέττον ἅπαν ἢ θερμαίνεται, ἢ τεθέρμασται· οὐχ ἅπαν δὲ τὸ θερμαινόμενον ἢ καὶ τεθερμασμένον πυρέσσει τοῦτο μόριον, ὅτῳ χυμὸς ἢ πνεῦμα πυρετῶν αἴτια, αἰτιά γε μὴν ὡς ποιητικά.

XIV. Ἐκ δὲ τούτων φανερόν, ὅτι τῶν πυρετῶν οἱ μὲν εἰσι γιγνόμενοι, οἱ δὲ γεγονότες, ὥσπερ καὶ τῶν νόσων αἱ μέν εἰσι γεγονυῖαι, αἱ δὲ γιγνόμεναι, ὧν τὸ μὲν γέγονε, τὰ δὲ γενήσεται· καὶ οὔπω λέγω, ὅτι καὶ οὔπω ὄντες τινές εἰσιν, ἐσόμενοι δὲ, ἐκ τῆς κατὰ τὸ σῶμα διαθέσεως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν ἄλλοις, ῥηθήσεται δ' ἴσως σὴν χάριν καὶ μετρίως ἐν τοῖς ἑξῆς. 2. Οὕτω μὲν οὖν καὶ περὶ τούτου διώρισται. Καιρὸς δ' ἂν εἴη λοιπὸν ἐπὶ τὰ ἑξῆς τρέψαι τὸν λόγον. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τῶν ἐν ἡμῖν ῥητέον· ὑγρὰ δὲ ταῦτα καὶ πνεύματα καὶ

Proinde omnis febris, sive quotidiana, sive in humoribus succensa putridis, sive etiam hectica, in corporis est portionibus, et si fiunt adhuc inter efficiendum, habent, ut sint: at hectica jam effecta non amplius fit, neque inter efficiendum habet, ut sit. 4. Haec igitur etiam febricitare dicimus membra, et calefacere et calefieri, siquidem omnis febris aut calefacit aut calefit; neque omne calefaciens, aut etiam calefactum illud membrum febrire compellit, cui humor aut spiritus febrium causa, causa profecto ut effectrix.

XIV. Ex his manifestum, quod febrium aliae sunt, quae fuit: aliae quae factae sunt, quemadmodum etiam morborum alii quidem sunt, qui fiunt: alii, qui facti, quorum unum factum est, alterum fiet: necdum dico quod sint aliqui, futuri vero ex affectione quae in corpore, sed haec alibi: dicetur autem fortassis tua gratia et mediocriter in eis quae deinceps. 2. Atque ita de hoc definitum est. At tempus fuerit reliquum deinceps convertere orationem, ac primo quidem de quibus nobis dicen-

στερεά· ἐπειδήπερ ἀνωτέρω τούτων ἐμνήσθημεν· ἔπειτα καὶ περὶ αἰτίων ἐν γένει, καθ' εἱρμόν τινα τοῦ λόγου προβαίνοντος.

XV. Τριῶν τοίνυν ἐν ἡμῖν ὄντων, στερεῶν, ὑγρῶν καὶ τῆς ἀερώδους οὐσίας, καὶ τῶν μὲν μορίων τοῦ ἡμετέρου σώματος ὄντων τῶν στερεῶν, τῶν δὲ χυμῶν τῶν ὑγρῶν, τοῦ δὲ φυσικοῦ πνεύματος τῆς ἀερώδους οὐσίας, συμβαίνει τὴν παρὰ φύσιν θερμότητα ἄλλοτε μὲν ἐξ ἄλλου τῶν εἰρημένων ἄρχεσθαι, ἐπινέμεσθαι δὲ καὶ συνδιατιθέναι τῷ πεπονθότι τὰ λοιπὰ δύο γένη, εἰ μὴ φθάσειε λυθῆναι πρότερον καὶ διαφορηθῆναι· κἀντεῦθεν τρεῖς ἡμῖν καὶ παρὰ τὴν
374 ὕλην διαφοραὶ τῶν πυρετῶν ἀναφαίνονται. 2. Μία μὲν, καθ' ἣν ἡ ἀερώδης μὲν οὐσία μόνη τεθέρμασται ἱκανῶς, τὰ δὲ ὑγρὰ καὶ τὰ στερεὰ θερμαίνεται μὲν καὶ αὐτὰ ἔτι, τεθέρμασται δὲ οὐδέπω· διαφέρει γὰρ οὐ μικρῶς τὸ θερμαίνεσθαι τοῦ τεθερμάσθαι· τὸ μὲν γὰρ γίγνεται, δυνάμει τί ἐστι ξυμπεφυρμένον ἀεὶ καὶ οὔπω ἐντελεχείᾳ τὸ εἶναι ἔχει, τὸ δὲ γέγονε μὲν ἤδη, καὶ οὔτε δυνάμει ξυμπέφυρται, καὶ ἐνεργείᾳ ἐστίν· ἄλλη δὲ, καθ' ἣν τῶν ὑγρῶν μὲν ἡ οὐσία τεθέρμασται, τεθέρμασται δὲ οὔπω οὔθ' ἡ ἀερώδης οὐσία, οὔτε τὰ στερεά· θερμαίνεταί γε μὴν ἔτι καὶ οὔπω τεθέρμασται· τρίτη δὲ καὶ ἐσχάτη, καθ' ἣν τεθέρμα-

dum sit, humida autem haec quae spiritus et solida ut paulo ante memoravimus, deinde de causis in genere ex ordine orationis procedendo.

XV. Cum igitur sint in nobis tria, solidi humores, et aërosa essentia, et portiones corporis nostri, quae solidae, at humorum humectorum naturalisque flatus aërosae essentiae contingit contra naturam, caliditatem quandoque ex alio dictorum capere principium. Distribui autem atque disponi a patiente reliqua duo genera, nisi prius dissolvi praevenerit atque distrahi, et hinc tres nobis, quae ad sylvam febrium differentiae referuntur. 2. Una quidem qua aërosa essentia sola satis calefacta est: at humida et solida calefiunt quidem ipsa quoque, at necdum calefacta, nec enim parum differt calefieri et calefactum esse. Hoc enim fit potentia, quae commixtum semper et necdum entelechia habet ut sit. Hoc vero jam factum est, nec potentia commixtum est, estque actione. Alia vero qua humorum essentia calefacta est: at necdum calefacta est aërosa essentia, neque solida adhuc calefiunt,

σται μὲν ἤδη τὰ στερεὰ, τὰ δ' ἄλλα θερμαίνεται μὲν, οὐ τεθέρμασται δέ. 3. Ἡ προτέρα μὲν οὖν τῶν διαφορῶν τοὺς ἐφημέρους, ἡ δὲ δευτέρα τοὺς ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἐναπτομένους, ἡ δὲ τρίτη τοὺς ἑκτικοὺς ἀνέδειξα πυρετούς.

XVI. Γένοιτο δ' ἂν τὰ ῥηθέντα σοι δῆλα, ἐπεξιόντι μὲν καὶ ἅπερ ἡμεῖς εἰς τὴν τούτων σαφήνειαν θήσομεν παραδείγματα, ἐν ᾧ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν λέγομεν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τὸ παρὸν ἀναλεγομένῳ παράδειγμα, Ἱπποκράτει τῷ Ἀρεταίῳ προσευρεθὲν, τοῖς ἄρτι ῥηθεῖσιν ὡς οἰκειότατον. 2. Προκείσθω γὰρ ἡμῖν εἰς θεωρίαν τὸ βαλανεῖον, καὶ θεωρῶμεν ὅσα ἔχει διαφερούσας ἀλλήλων φύσεις, ἐξ ὧν συνίσταται, καὶ ὅπως ἔχει ἢ δύνατ' ἔχειν πρὸς θέρμανσιν. 3. Οὐκοῦν τρεῖς οὐσίαι διάφοροι τοῦ βαλανείου συστατικαί· τοῖχοι, ὕδωρ καὶ ὁ ἐντὸς ἐγκεκλεισμένος καὶ ἐμπεριεχόμενος ὑπὸ τῶν τοίχων ἀήρ· ἀκολουθοῦσι δὲ τοῖχοι μὲν τοῖς ἐν ἡμῖν στερεοῖς, χυμοῖς δὲ ὕδωρ, ἀὴρ δὲ πνεύμασι· καὶ θερμαινέσθω ὁ ἐμπεριεχόμενος ὑπὸ τοῦ βαλανείου ἀὴρ, μηδενὸς ἄλλου τοῦ τῶν ῥηθέντων ἐκείνῳ τε συνθερμαινομένου· δυνατὸν δὲ τὸ τοιοῦτον οὐ μόνον τῇ

necdum calefacta sunt: tertia et ultima, qua jam calefacta sunt solida: cetera vero calefiunt quidem, at calefacta non possunt. 3. Prima igitur differentia, quotidianas, secunda in putridis humoribus succensiones habent: tertia hecticas offendit febres.

XVI. Certa tibi esse possunt, quae jam dicta, si progrediare ad ea, quae evidentiae causa nos quoque posuimus exempla, ubi de febrium loquimur differentia, nec minus praesens exemplum posuimus, quod ab Hippocrate in primis erudito inventum est his, quae dudum memoramus peculiare. 2. Namque nobis inspiciendi causa balneum, inspiciamusque quot differentes inter se invicem habeat differentias, ex quibus consistit, et ut habet aut habere ad calefaciendum potest. 3. An non tres differentes sunt essentiae, quae balneum constituunt? parietes, aqua et inclusus intus ac a parietibus comprehensus aër. Proportionem enim prae se ferunt parietes quidem solidis quae sunt in nobis partibus, humoribus autem, aqua, aër vero spiritibus. Et calefieri primo a balneo aër a nullo alio dictorum: fieri enim id postest non opinione tantum, sed etiam re ipsa potest accidere. Calefacto autem aëre, de-

ἐπινοίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τῷ πράγματι· τεθερμασμένου δὴ τοῦ ἀέρος, θερμαίνεται πρῶτον μὲν δὴ τὸ ἐν τῷ βαλανείῳ ὕδωρ· τοῦτο γὰρ λεπτομερεστέρας οὐσίας καὶ εὐπαθεστέρας ἤπερ ὁ τοῖχος· ἔπειθ' ὁ τοῖχος. 4. Καὶ τοῦτο τῆς προτέρας ἂν εἴη τῶν πυρετῶν φορᾶς τὸ παράδειγμα, καθ' ἣν ἐλέγομεν τοὺς ἐφημέρους ἀναφαίνεσθαι πυρετούς, ἀναπτομένης μὲν καὶ τεθερμασμένης ἤδη τῇ παρὰ φύσιν θερμότητι τῆς ἀερώδους οὐσίας, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν τοῦ πνεύματος, τῶν δὲ χυμῶν καὶ τῶν μορίων ἔτι θερμαινομένων. 5. Πάλιν τεθερμάσθω πρῶτον τὸ ἐν τῷ βαλανείῳ ὕδωρ· οὐκοῦν θερμανθέντος ἐκείνου, θερμαίνεται μὲν αὐτίκα καὶ ὁ ἀήρ, ἔπειτα δὲ καὶ ὁ ἐμπεριέχων ἐκεῖνον τοῖχος· μήπω δὲ τεθερμάσθω, ἀλλ' ἔτι θερμαινέσθω· καὶ τὸ παράδειγμα τῆς δευτέρας ἂν εἴη τῶν πυρετῶν διαφορᾶς, καθ' ἣν ἐλέγομεν τοὺς ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις ἀνάπτεσθαι πυρετούς, τεθερμασμένων μὲν τῶν ὑγρῶν, τῶν δ' ἄλλων ἔτι θερμαινομένων. 6. Ἔτι, τεθερμάσθω πρῶτον ὁ τοῖχος τοῦ βαλανείου, καὶ μετὰ τοῦθ' ὁ ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ ἐκείνῳ ξυνθερμαινέσθω· κἀντεῦθεν ἡ τρίτη καὶ τελευταία τῶν πυρετῶν ἐξεικονισθήσεταί σου διαφορά, καθ' ἣν οἱ ἑκτικοὶ πυρετοί, τεθερμασμένων μὲν ἤδη τῶν στερεῶν, τῶν δ' ἄλλων ἔτι θερμαινομένων, συνίστανται.

sit primum quae in balneo aqua, ea enim essentiae tenuium partium plus aliis, quaeque plus subjicitur passionibus, quamque paries. 4. Idque prioris sit febrium differentiae exemplum, quo dicebamus quotidianas apparere febres. Succensa namque ac inflammante jam contra naturam caliditate, aërosam essentiam, nempe spiritum, humoribus autem ac particulis adhuc calefactis, rursus calefiat primo quae in balneo aqua. An non ea calefacta calefit statim etiam aër, deinde ipsum comprehendens paries? at necdum interim calefactus sit, sed adhuc calefiat. 5. Ac exemplum secundae sit febrium differentiae, quam dicebamus, quae putridis humoribus febres succendentur, calescentibus quidem humoribus, aliis adhuc calefactis. 6. Rursus calefiat primo paries balnei, deinde aër, et aqua illo pariter concalescat. Hinc tertia ac ultima febrium imagine tibi suscitatur differentia, per quam hecticae febres calefactis jam solidis, aliis vero adhuc calescentibus consistit.

XVII. *Φανερὸν μὲν οὖν διὰ τούτων καὶ ὡς τρία μόνα τὰ ἐν ἡμῖν, ἐν οἷς ἡ παρὰ φύσιν θερμότης, μόρια, χυμοὶ, πνεύματα· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ παρ' Ἱπποκράτει ἴσχοντα, ἰσχόμενα καὶ ἐνορμῶντα καλεῖται, ἴσχοντα μὲν τὰ μόρια, ἃ καὶ στερεὰ προσαγορεύεται, ἰσχόμενα δὲ οἱ χυμοὶ, ἐνορμῶντα δέ γε τὰ πνεύματα, ἕκαστον ἐκ τῆς ἰδίας δυνάμεως τὴν προσηγορίαν ἁρμόζουσαν εἰληφός.* 2. *Ἴσχει μὲν γὰρ καὶ κατέχει τὰ στερεὰ, ἐνίσχεται δὲ καὶ ἐμπεριέχεται ὑπὸ τούτων τὰ ὑγρά τε καὶ διαῤῥέοντα, ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν οἱ χυμοὶ, ὁρμᾷ δὲ τὰ ἐν ἡμῖν πνεύματα, λεπτομερεστάτης οὐσίας ὄντα καὶ θερμοτάτης, καὶ ῥᾷστα διὰ πάντων χωροῦντα τῶν μορίων τοῦ σώματος.*

XVIII. *Φανερὸν δὲ καὶ ὡς τρία μόνα τὰ γένη τῶν πυρετῶν, καὶ οὔτε πλείω, οὔτε ἐλάττω· ἐφήμεροι δηλαδὴ καὶ οἱ ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενοι σηπομένοις, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἑκτικοὶ καλούμενοι πυρετοί· δεχόμενά γε μὴν καὶ ταῦτα πλείους δια-* 376
φορὰς, τήν τε παρὰ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος, ἣν δὴ καὶ οὐσιώδη πυρετῶν λέξομεν εἶναι διαφορὰν, καθ' ἣν μεγάλους τε καὶ μικροὺς ὀνομάζομεν πυρετοὺς, καὶ τὴν παρὰ τὸν τῆς κινήσεως τρόπον, καθ' ἣν

XVII. Hinc manifestum esse potest, ut tria sola, quae in nobis, in quibus contra naturam caliditas, membra, humores, spiritus, eadem et apud Hippocratem cohibentia, cohibita et erumpentia vocantur. Cohibentia quidem membra, quae etiam solida nuncupantur, cohibita autem humores, erumpentia vero, spiritus, singula ex sua vi congruam sibi nacta sunt appellationem. 2. Cohibent enim et continent solida: cohibentur vero, atque ab his comprehenduntur humida et fluitantia, nempe humores: erumpunt porro qui in nobis spiritus, quod tenuissimarum sint partium essentiae atque calidissimae et facillime prae cunctis corporis partibus cedentes.

XVIII. Manifesta igitur tria sola sunt febrium genera, neque plura, neque pauciora, nempe quotidianae, et in humoribus succensae putridis, item quae hecticae dicuntur febres, et haec ipsa genera multas subeunt differentias, praeter magis et minus contra naturam caliditatis, quam etiam essentialem febrium dicimus esse differentiam, qua longas et breves febres nominamus, et praeter modum motus, quo tardae et celeres dicuntur febres, relinquentesque et non. Item praeter conciden-

βραδεῖς τε καὶ ταχεῖς λέγονται πυρετοὶ, καὶ διαλείποντες καὶ μὴ, ἔτι δὲ καὶ τὴν παρὰ τὰ ξυμπτώματα τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος, ἐξ ὧν, ὡς ἐκ σημείων, ἡ διάγνωσις, ὁποῖός ποτ' ἂν ὁ πυρετὸς εἴη, τοῖς ἰατροῖς εἴωθε γίγνεσθαι, καθ' ἣν εἰώθαμεν λέγειν τῶν πυρετῶν τοὺς μὲν ἐξερύθρους, τοὺς δὲ ἐξώχρους, ἄλλους πελίους, καὶ ἄλλους ἄλλως. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τῷ περὶ διαφορᾶς πυρετῶν εἰρήσεται καὶ σαφέστερον· εἰρήσθω δὲ καὶ νῦν ὀλίγ' ἄττα σὴν χάριν, εἰ καὶ παρεκβατικώτερον τὸν λόγον ποιούμεθα.

XIX. Φανερὸν τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ῥᾶστα μὲν πάντων ἀνάπτεταί τε τὸ πνεῦμα καὶ τάχιστα διαλύεται, ἧττον δὲ οἱ χυμοὶ, ἔτι δὲ ἧττον τὰ μόρια. Ταῦτά τοι καὶ ἀπὸ τυχούσης σχεδὸν αἰτίας φαύλης καὶ ἀμυδρᾶς ὁ ἐφήμερος γένοιτ' ἂν, καὶ ἀπογίνεται δὲ ῥᾳδίως, τοῦ ἀναφθέντος ῥᾷστα διαφορηθέντος πνεύματος. 2. Οἱ δ' ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενοι σηπομένοις οὐκ ἀπὸ φαύλης τινὸς αἰτίας γίνονται πυρετοί· στερεωτέρα γὰρ ἡ τῶν χυμῶν φύσις καὶ ἀντιπράττουσα μᾶλλον, ἤπερ τὰ πνεύματα, κἂν ἄλλος ἄλλον στερεωτέραν μᾶλλον καὶ ἀντιπράττουσαν ἔχει φύσιν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς εὖ ἄγαν εἰσόμεθα, δυσκόλως τε ἀπογίνονται τοῖς αὐτοῖς πάλιν λόγοις, καὶ μᾶλλον ὅσοιπερ ἐπὶ στερεώτερον χυμοῦ ἀνά-

tias contra naturam caliditatis, ex quibus per signa cognitio elicitur qualiscunque fuerit febris, a medicis deprehendi consuevit. Unde dicere consuevimus febrium alias quidem rubentes, alias pallidas, alias lividas, et alias aliter. Verum haec ubi de febrium differentiis dicentur apertius, dicanturque nunc pauca quaedam non ingrata, licet a proposito egredi videamur.

XIX. Ex eis quae dicta sunt manifestum, quod facillime omnium spiritus succenditur et celerrime dissolvitnr, minusque fuerit quotidiana, absunt autem humores. Item minus membra id propterea evenientem propemodum causa mala et obscura quotidiana evadet, et aderit facile insurgente, facillime distracto spiritu. 2. Quae vero in humoribus succensae putridis, a causa aliqua mala non fiunt febres, quod natura humorum sit solidior et magis resistens quam spiritus aliusque alio solidiorem ac magis resistentem naturam habuerit, ut deinceps poterit innotescere: at difficulter absunt, eisdem porro rationibus et magis quaecunque insolidiore humore succendun-

πτονται. 3. Οἱ γε μὴν ἑκτικοὶ καὶ δυσκολώτατα γίνονται, καὶ δυσκολώτατα ἀπογίνονται· οὐ γὰρ ῥᾳδίως ἀνάπτεται τὰ μόρια, στερεωτέρας τυχόντα φύσεως, οὔτ᾽ αὖ πάλιν θερμανθέντα, ῥᾳδίως ἀποβάλλει τὴν θερμασίαν· τὸ γὰρ στερεὸν δυστύπωτόν τε ἅμα καὶ τῆς ἐντυπωθείσης αὐτῷ καὶ μορφῆς καὶ ποιότητος ἄγαν φυλακτικὸν, εἰ μή που πρὸς τὴν ἐναντίαν μᾶλλον ῥέπει ποσότητα. Ταῦτ᾽ ἄρα καὶ ἑκτικοὶ κέκληνται πυρετοὶ, ὡς ἕξεις ὄντες καὶ δυσαπόβλητοι.

XX. Ἀπιστῆσαι δὲ ἄξιον, ὅτι, τριῶν ὄντων ἐν γένει τῶν πυρετῶν, ὥσπερ 377
εἴπομεν, ὁ μὲν ἐφήμερος ὑποδιαιρεῖται πάλιν κατὰ τὴν τῶν αἰτίων διαφορὰν, ἅπερ ἐν τῷ πνεύματι τοιαύτην παρὰ φύσιν θερμασίαν πρῶτον ποιεῖ, καὶ οὐ κατὰ τὴν ἐν τῷ πνεύματι κατ᾽ οὐσίαν διαφοράν· τὸ γὰρ πνεῦμα ὁμοιομερές ἐστι πάντη, καὶ οὐ τῆς αὐτῆς ἐστιν ἑτερότητος, ἧσπερ καὶ ὁ χυμός. 2. Ὁ δ᾽ ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενος πυρετὸς οὐ κατὰ τὴν τῶν αἰτίων διαιρεῖται· ἓν γάρ ἐστιν αἴτιον, τὸ συνεζευγμένον δηλαδὴ, τὸ τὸν τοιοῦτον ἀποτελοῦν πυρετὸν, ἡ ἐν τοῖς χυμοῖς μεταβολή τε καὶ σῆψις· ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν χυμῶν ἑτερότητα καὶ διαφορὰν ἡ διάφορος ὕλη τῆς σήψεως γίγνεται. 3. Ὁ δ᾽ ἑκτικὸς πυρετὸς κατὰ

tur. 3. Hecticae igitur difficillime adveniunt, et difficillime abeunt: nec enim facile partes naturae solidioris accenduntur, neque rursus calefactae facile calorem abjiciunt. Nam quod solidum, difficulter subit impressionem, quam cum subierit ac formam et qualitatem pariter custodit, nisi in contrariam qualitatem plus declinarit. Ita nimirum hecticae vocitentur febres, quod sint habitus, et difficulter arceantur.

XX. Cognitu quoque necessarium, quod cum sit in trium febrium genere, ut diximus, quotidiana subdividitur porro juxta causarum differentiam. Nam spiritus undique similium partium est, nec ejusdem est alteritatis, ut nunc sic loquar, cujus et humor. 2. At in humoribus succensa febris, non juxta causarum distribuitur differentiam: una namque est causa connexa, quae hujusmodi conficiat febrem, quae est in humoribus mutatio ac putrefactio: sed juxta humorum alteritatem ac differentiam differens materia putredinis efficitur. 3. At hectica febris juxta causas non unam

μὲν τὰ αἴτια οὐδεμίαν ἐπιδέχεται τὴν διαφοράν· ὁ γὰρ αὐτὸς διὰ παντός ἐστι πυρετὸς, καὶ ἐκ διαφορῶν γένηται· κατά γε μὴν τὴν τῶν μορίων ὑγρότητα, φθειρομένην τε καὶ δαπανωμένην καὶ μαραινομένην ὑπὸ τῆς τούτου διαμονῆς, διαφορὰς πολλὰς ἐπιδέχεται, καθάπερ ἐν τῷ περὶ τούτου λέξομεν λόγῳ. 4. Οὕτω μὲν οὖν τρεῖς αἱ κυριώταται τῶν πυρετῶν, αἷς ἐκ τῆς ἐξ ἡμῖν πρῶτον ὕλης ἡ παρὰ φύσιν ἀνάπτεται θερμασία, διαφοραὶ, καὶ οὔτε πλείους, οὔτε ἐλάττους· νυνὶ δὲ περὶ ἑκάστου τούτων λέξομεν ἀκριβέστερον. Ἀλλὰ πρῶτον περὶ αἰτίων ῥητέον ἐν γένει, ἔπειτα περὶ αὐτῶν, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ λόγου προβαίνοντος.

XXI. *Αἴτιον τοίνυν παρ' ἰατροῖς τὸ πρῶτον ὂν, ἀφ' οὗ γίνεταί τις ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ σώματι διάθεσις ἢ διαμονὴ διαθέσεως.* 2. *Πρῶτον μὲν οὖν ὂν εἴρηται διὰ τὸ ἀρχοειδέστερον εἶναι τὸ αἴτιον τοῦ ἰδίου αἰτιατοῦ, καὶ χρόνῳ μὲν ἔστιν ὅτε, φύσει δὲ ἀεὶ πρότερον ὑπάρχον ἐκείνου· ἀφ' οὗ δὲ γίνεταί τις ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ σώματι διάθεσις, πρόσκειται πρὸς δὲ καὶ τὸ ἢ διαμονὴ διαθέσεως, τὸ μὲν ποιητικὸν, τὸ δὲ φυλακτικὸν σημαῖνον ἢ νόσου, ἢ τῆς οὐδετέρας διαθέσεως αἴτιον.* 3. *Δύο γὰρ τὰ αἴτια παρ' ἰατροῖς, τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικόν·*

subit differentiam: eadem namque omnifariam et febris ac ex differentibus oritur causis juxta membrorum humiditatem corruptam et absumptam et ab ejus mora deflorescentem ac flaccescentem, plures subit differentias, sicut ubi de hac loquemur. 4. Et perinde tres dominantissimae sunt febres, quibus ex ea quae in nobis materia, qui contra naturam calor suscitatur, differentiae neque plures, neque pauciores: nunc de harum singulis examinatius disseremus, si prius de causis in genere dixerimus, deinde ipsis, ut procedentis jubet ordo sermonis.

XXI. Causa itaque a medicis quae prima est, unde fit quaepiam in corpore humano affectio, aut affectionis mora. 2. Primum igitur, ut dictum est, quod sit causa suo antiquior effectu estque aliquando tempore. At natura semper **omnino** illo prior. A quo autem fit quaedam in humano corpore affectio posita, insuper et affectionis mora. 3. Una quidem efficiens, altera vero conservans, non unius cer-

οὐχ ἑνὸς δηλαδὴ σώματος, ἀλλὰ πλειόνων, ὑγιεινῶν, νοσερῶν τε καὶ οὐδετέρων, καὶ τούτων πάλιν, τῶν ἁπλῶς τε καὶ ἐν τῷ νῦν, ὥσπερ καὶ τῶν ἁπλῶς, τῶν ἀεί τε καὶ ἐπὶ τὸ πολύ· τὸ γὰρ αἴτιον ἐν τῷ πρός τι. 378

XXII. Ἀλλὰ πῶς τὸ φυλακτικὸν αἴτιον τὸ ὂν πρῶτόν ἐστι; προτέρα γὰρ ἡ φυλακτὴ ὑγεία τοῦ φυλακτικοῦ ταύτης αἰτίου· δεῖ γὰρ εἶναι τὴν ὑγείαν, εἶτα φυλάττεσθαι· πρὸς δὲ, ταῦτα πρὸς ἄλληλα λέγεται· τὸ γὰρ φυλακτικὸν ὑγείας, φυλακτῆς ὑγείας φυλακτικὸν, καὶ τὸ ἀνάπαλιν· τὰ τοιαδὶ δ' ἅμα τῇ φύσει· οὐκ ἄρα τὸ φυλακτικὸν αἴτιον τὸ ὂν πρῶτόν ἐστιν. 2. Ὑγεία μὲν, ἡ τοιαύτη, προτέρα τοῦ φυλάττοντος ταύτην αἰτίου· ὑγεία δὲ, ἡ φυλακτὴ, ὑστέρα τοῦ αὐτοῦ φύσει, καὶ οὐ προτέρα. Καὶ τὰ πρὸς ἄλληλα δὲ οὐ πάντα ἅμα τῇ φύσει, ἅμα γε μὴν ἅπαντα φύσει τῇ γε νοήσει· ἄνευ γὰρ θατέρου θάτερον οὐ νενόηται.

XXIII. Ἀλλὰ πάλιν πῶς αἴτιον τὸ φυλακτικὸν ὑγείας ἢ οὔρου; οὔτε γὰρ ὑλικόν· ἡ γὰρ ὕλη τοῦ ὅλου ἐστὶ μόριον· καὶ φυλάσσει δὲ οὐχ ἡ ὕλη, ἀλλὰ τὸ εἶδος μᾶλλον ἐκεῖνον, οὗ ἐστιν εἶδος. 2. Πρὸς δὲ, τὸ συμβεβηκὸς πῶς ἕξει

te corporis, sed plurium sanorum, aegrorumque ac neutrorum, et eorum porro simplicium et instanti quemadmodum et simpliciter eorum, quae semper, et ut plurimum: causa namque in eo quod ad aliquid.

XXII. Ceterum quonam pacto conservans causa prima est? nam prior custodiens sanitas, quam ejus conservans causa. Oportet namque sanitatem anteire, deinde subsequi custodiam: praeterea haec ad se invicem dicuntur: nam custodia sanitatis custoditae sanitatis custodia, et contra: talia nempe simul natura, non ergo custodiens causa existens prima est. 2. Sanitas quidem talis prior hanc custodiente causa: at sanitas fuerit custodiens posterior hac natura, non utique prior ac quae ad se invicem non omnino simul natura: simul nempe omnia natura sunt intellectu: sine alterutro namque alterum non dignoscitur.

XXIII. At rursus quomodo causa custodiens sanitatis aut aegritudinis? neque enim materiosa: nam materia urinae pars est: at custodiet, non materia, sed species potius illius cujus est species. 2. At ad accidens quomodo habebit silvosa causa,

τὸ ὑλικὸν αἴτιον, τὸ ἐξ οὗ; τὸ γὰρ ἐν ᾧ μόριόν ἐστι, καὶ οὐ φυλακτικὸν αἴτιον, οὔτε ποιητικὸν, ἐπείπερ ἀντιδιῄρηται τὸ ποιητικὸν τῷ φυλακτικῷ, οὔτε μὴν εἰδικόν· τὸ γὰρ φυλακτικὸν αἴτιον, περὶ οὗ ὁ λόγος τοῖς ἰατροῖς, ἀλλότριόν τε καὶ ἔξω τοῦ οὗ ἐστι, πάντως φυλακτικόν· τὸ δὲ εἶδος ἴδιόν τε καὶ τοῦ οὗ ἐστιν εἶδος οὐσιῶδές γε μόριον· προσέτι καὶ τοῦ εἴδους εἶδος οὐκ ἔστιν· οὕτω γὰρ ἂν εἰς ἄπειρον ἐκπεσούμεθα· ἀλλ' οὐδὲ τελικὸν, ὅτι οὐδὲ τὸ τέλος τῆς ὑγείας ἢ νόσου τὸ φυλακτικὸν αἴτιον, μᾶλλον μὲν οὖν ταῦτα τέλος ἐκείνου καὶ διὰ ταῦτα κἀκεῖνο.

XXIV. Τὸ φυλακτικὸν εἰς τὸ ποιητικὸν ἀνάγεται δήπου, καὶ πως τῆς τοῦ
379 εἰδικοῦ κεκοινώνηκε φύσεως. Τὸ γὰρ ποιητικὸν καὶ φυλακτικὸν δύναται εἶναι, τῆς ἐπιῤῥοίας ἐκείνου συνεχοῦς οὔσης τῷ ἐπιδεκτικῷ· τὸ γὰρ φῶς ποιεῖ μὲν δυνάμει τὰ χρώματα ἐνεργείᾳ χρώματα, γενόμενα δὲ φυλάττει· καὶ ὁ χυμὸς δὲ, μορίῳ τινὶ ἐπιῤῥέων, θερμαίνει μὲν ἐκεῖνο, ἢ ψύχει τῇ ἰδίᾳ ποιότητι, θερμανθὲν δέ γε ἢ ψυχθὲν τοιοῦτον ἔτι φυλάττει, εἰ μὴ ἐκείνου γε χωρισθείη· καὶ πάλιν, ἐπιῤῥέων τινὶ μορίῳ, ἐμφράττει μὲν τοὺς πόρους ἐκείνου καὶ τὰς ὁδοὺς,

quod ex quo? nam in quo membrum est et non custodiens causa, neque efficiens, quoniam in contrarium divisum est efficiens a custodiente, neque speciale. Custodiens siquidem causa, de qua est medicis oratio, aliena et extra id cujus est omnino custodiens. At species propria est cujus est species essentialis: nimirum portio insuper et speciei species non est: ita namque in infinitum excidemus, sed non in finitum absolutumque.

XXIV. Neque finis sanitatis aut morbi custodiens causa: potius igitur haec finis illius, et ob haec illud. Custodiens ad efficiens fere reducitur, et quodam modo specialis naturae habet communicationem. Nam quod efficiens etiam custodiens esse potest, pro fluxu illo continuo existente susceptitio. Lumen enim facit quidem potentia colores, actu colores, at factos custodit. Et humor membro alicui influens cealfacit quidem illud aut refrigerat sua qualitate: calefactum autem aut refrigeratum ejusmodi custodit; nisi ab illo separetur ac rursus alii influens membro, obstruit meatus illius et vias, sive aperiens custodit locum sepiendo, ac non transcendens,

εἶτ' ἐμφραχθεῖσας φυλάττει, τῷ χωρίῳ ἐμφιλοχωρῶν, καὶ μὴ μεταβὰς, ἢ καὶ διαφορηθεὶς ἢ αὐτομάτως ἢ καὶ ἐπικουρίᾳ τινί. Εἰ τοῦτο δὲ φέρει καὶ ὃ τοῖς ἰατροῖς ἔθος λέγειν, ὅτι τὰ νοσερὰ αἴτια νόσον ἐμποιοῦσι τῷ σώματι, καὶ τὴν αὐτὴν ἔτι διαφυλάττουσιν. 3. Ἀληθὲς μὲν οὖν καὶ πάνυ περὶ τοῦ ποιητικοῦ τῆς νόσου αἰτίου, ὡς, εἰ μὴ χωρισθείη τοῦ πάσχοντος, γένοιτ' ἂν ἐκ ποιητικοῦ καὶ φυλακτικόν· οὐ πάντως αἴτιον ἡ τῆς ἐνεργείας τούτου συνέχεια καὶ ἡ ἀντικειμένου μάχη· ὅθεν καὶ ἀμηγέπη τῆς τοῦ εἰδικοῦ κεκοινώνηκε φύσεως, διαφυλάττον τὴν νόσον, ὡς τὸ εἶδος ἐκεῖνο, οὗ ἐστιν εἶδος. 4. Οὐ πάνυ δὲ ἀληθὲς τὸ αὐτὸ λέγειν περὶ τοῦ ποιητικοῦ τῆς ὑγείας αἰτίου, ὡς τὴν ὑγείαν ἐμποιῆσαν τῷ σώματι, ἐς τὸ φυλακτικὸν ἔπειτα μεταβάλλει γ' ἄν. Εἰ γὰρ τῆς ἐνεργείας τούτου συνέχεια γένοιτο, τὸ ὑγιασθὲν ἤδη σῶμα εἰς τὴν ἀντικειμένην διάθεσιν ἐξῆς θήσεται τῇ, ἐξ ἧς ἐπηνώρθωτο, κατάστάσει· αἴτιον δὲ τὸ τὸ ποιητικὸν αἴτιον τῆς ὑγείας μᾶλλον ἀνήκειν τῇ νόσῳ ἢ τῇ ὑγείᾳ, τοσοῦτόν τε ἀπὸ θατέρου μέρους τῆς ὑγείας ἀφίστασθαι, ὅσον ἀπὸ θατέρου τῆς αὐτῆς αὖθις ἡ νόσος, ὧν οὐδέτερον ἄν τις εἴποι περὶ τοῦ φυλακτικοῦ τῆς ὑγείας αἰτίου. 5. Τὸ τοίνυν ποιητικὸν καὶ φυλακτικὸν τῆς νόσου γένοιτ' ἂν αἴτιον, ὡς

aut etiam distractus, vel sponte, vel quapiam diligentia. 2. Ad id autem fert, quaeque medicis est dicere consuetudo, causas morbosas esse, quae morbum inducant corpori, eundemque porro custodiunt. 3. Admodum igitur verum de causa morbi effectrice, quod nisi a languente discedat, fiat ex effectrice etiam custodiens, cujus omnino causaque hujus actionis continuatio et contrarii pugno, unde specialis naturae communicans non est morbum custodiens, ut illa species, cujus est species. 4. Non admodum verum id dicere de effectrice, sanitas causa ut sanitatem corpori praetendat, at custodiens deinde transmigrarit: si enim hujus actionis fiat continuatio, sanum jam effectum corpus in adversam affectionem perviviscet: statu deinde corrigetur, causa vero effectrix causa sanitatis potius penetrabit morbum, quam sanitas tantumque ab alterutra parte sanitatis magis morbum penetrabit, quam sanitas: tantum ab alterutra parte sanitatis absistit, quantum ab alterutra ejusdem rursus sanitas, quorum neutrum quisquam dixerit de custodiente sanitatis. 5. Efficiens igitur et custo-

ἐλέγομεν, καὶ διὰ τοῦτο πρὸς ἐκεῖνό γε ἀναχθήσεται· τό γε μὴν φυλακτικὸν τῆς ὑγείας, κἂν μὴ ποιητικὸν αἴτιον ᾖ τῆς αὐτῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸ ποιητικὸν ὅμως ἀνάγεται· ἐπανορθωτικὰ γάρ τε τύχῃ μὲν ὄντα τῷ γένει τὰ φυλακτικὰ τῶν αἰτίων, ὡς καὶ Ἀρεταῖος ἐν τῷ περὶ φυλακτικῶν ἀπεφήνατο.

XXV. Ἀπορίας δὲ ἄξιον καὶ πῶς τὸ παρ' ἰατροῖς αἴτιον, τὸ ποιητικόν ἐστι μόνον καὶ τὸ φυλακτικὸν ὑγείας καὶ νόσου, τὰ μὲν ὑλικά, τὰ δὲ εἰδικά, τὰ δὲ ποιητικά, τὰ δὲ τελικά, ἐξ ὧν ἡμῖν ἐγγίγνεσθαι τὴν εἴδησιν τῆς ὑγείας τε καὶ τῆς νόσου. 2. Κυρίως μὲν ταῦτα τὸ ὑλικὸν οὐκ ἔχουσιν αἴτιον τὸ ἐξ οὗ, συμβεβηκότα γε ὄντα, οἷς οὐκ ἔστι τὸ ἐκ τῆς ὕλης γίγνεσθαι· ὕλη γάρ ἐστι τὸ ἐξ οὗ γίνεταί τι ἐνυπάρχοντος, καὶ μόριόν ἐστιν οὐσιῶδες τοῦ ἐξ αὐτῆς γενομένου· ταῦτά τοι καὶ ἡ κυρίως ὕλη μόνης ἐστὶ τῆς συγκειμένης καὶ συνθέτου οὐσίας, οὐ τῶν συμβεβηκότων τινός· ἔχει δ' ὅμως τὸ ὑλικὸν αἴτιον τὸ ἐν ᾧ, τουτὶ δέ ἐστι τὸ ὑποκείμενον, ἐν ᾧ ὑγεία καὶ νόσος, πλησιέστερόν τε ὂν καὶ πορρωτέρω· προσεχέστερον μὲν τὸ μόριον, πορρωτέρω δὲ ὁ χυμός, ἔτι δὲ πορρωτάτω γε τὸ στοιχεῖον. 3. Διὸ καλῶς λέγουσι τῶν ἰατρῶν οἳ νόσον τινά φασιν ἐξ ὕλης γε

diens sanitatis causa fuerit, ut dicebamus, et ob hoc ad illud redigetur: efficiens tamen reducitur: correctiora namque sortita sunt, ut sint genere causarum conservatoria, veluti ille virtute insignis autor de conservatoriis pronuntiavit.

XXV. Dubitatione autem dignum, et quomodo apud medicos causa est effectrix, solum et custodiens sanitatis et morbi, quaedam certe materiales, quaedam speciales, quaedam finales, ex quibus specialis nobis ingenita est sanitatis et morbi. 2. Proprie quidem haec materiosam non habent causam, ex quo sunt accidentia, quibus non est, ex materia fieri. Materia namque est, unde oritur quicquam existentis, portioque est essentialis ex ipsa geniti. Praeterea etiam proprie materia sola est cohaerentis et compositae essentiae, non alicujus accidentium. Habet autem tamen causam materiosam, quod in quo, quod est subjectum in quo sanitas et morbus adhaerentius existens et longius: adhaerentius quidem membrum: longius vero ac remotius furor: itemque remotissimum elementum. 3. Ideo recte ajunt medici, qui morbum aliquem fatentur ex materia fieri, quemadmodum in humoribus putridis succensa febris ex

γίγνεσθαι, καθάπερ τὸν ἐπὶ χυμοῖς σηπομένοις πυρετὸν ἐκ χυμοῦ· οἷον τριταῖον μὲν ἐκ ξανθῆς, τεταρταῖον δὲ ἐκ μελαίνης χολῆς, ὥσπερ ἐξ ὕλης, κυρίως γίγνεσθαι· οὐ γὰρ ὑλικὸν ὁ χυμὸς τῶν τοιούτων, ἀλλὰ ποιητικὸν μᾶλλον αἴτιον, ἐξ αὐτοῦ τε γίγνεται τὰ τοιαῦτα, οὐχ ὡς ἐνυπάρχοντος, ἀλλ' ὡς ἀρχὴν κινήσεως ἔχοντος. 4. Τὸ ποιητικὸν δὲ μηδὲ τῷ εἴδει ξυμπίπτειν τῷ ὑλικῷ αἰτίῳ πρὸς τῶν φυσικῶν μεμαθήκαμεν· ὥστε ποιητικὰ μόνον, ἀλλ' οὐχ ὑλικὰ τὰ τοιαῦτα τῶν τοιούτων γένοιτ' ἄν ποτε αἴτια. 5. Εἰ δέ που παρ' ἰατροῖς νόσον ἐξ ὕλης γίγνεσθαι λέγοιτο, καταχρηστικῶς λέγεται· καὶ ἀντιδιαιροῦσι δὲ, τοῦτο λέγοντες, τὸ ἐκ χυμοῦ νόσημα τοῖς μηδὲν ἔχουσιν αἴτιον, ἢ τοῖς ἔχουσι μὲν, δυσκρασίαν δὲ, ἢ φαύλην διάπλασιν· ὧν οὐδέτερον ὕλη λέγεται, οὐχ ὅτι χυμὸς
ὕλη, ἐξ ἧς ἐνυπαρχούσης ὁ πυρετὸς γίγνεται, ἀλλ' ὅτι ὑλικόν τι πρᾶγμα καὶ 381
ὑποκείμενον διαστάσεσι. 6. Παρὰ δὲ ταῦτα καὶ ἄλογον τὸ τὴν ὑγείαν τε καὶ τὴν νόσον ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῷ χυμῷ οἴεσθαι εἶναι, ἵν' ὁ χυμὸς, ἔτι μένων χυμὸς καὶ μήπω μεταβαλὼν εἰς μόριον, ὑποκείμενον εἴη νόσου τε καὶ ἑαυτῶν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ὕπαρξιν, ὥσπερ τὸ μόριον· οὐ γὰρ οὐδεμία γένοιτ' ἂν ἐνέρ-

humore, ut tertiana quidem, in bile flava a principio: quartana vero ex atra bile, veluti ex materia proprie fit: neque enim talium quicquam materiosum est humor, sed potius effectrix causa, et ipsoque talia gignuntur, non ut in haerentis, sed ut principium motus habentis. 4. Efficiens autem non specie coincidere materiosae causae ad naturales didicimus, et perinde effectrices duntaxat non etiam materiosae sunt hujusmodi causae. 5. Talium utique fuerit quandoque causa sicubi a medicis morbus ex materia fieri dicatur, dicitur abusive, contraque dirimunt hoc, dicentes, ex humore genitum morbum, nullam habendo causam, aut habendo quidem, sed distemperantiam aut malam effictionem, quorum neutrum dicitur materia, non quod humor materia, ex qua existente gignitur febris, sed quod res aliqua materiosa et subjectum distantiis. 6. Praeter haec autem caret ratione sanitatem et morbum ut in subjecto humore esse existimantur, ubi humor adhuc manens humor, et necdum mutans in membrum, subjectum fuerit morbi et sanitatis juxta suam existentiam veluti membrum: cujus enim nulla fuerit actio perfecta vel imperfecta, id quaepiam

γεια τελεία ἢ ἀτελής, τούτου τίς γένοιτ' ἂν ὑγεία καὶ νόσος; 7. Χυμὸν δὲ μηδεμιᾶς μετέχειν ψυχικῆς ἐνεργείας οὐκ ἔστιν, ὃς ἀμφιβάλλει. Δυνάμει γε μέντοι ὁ χυμὸς ὑποκείμενος ὑγείας καὶ νόσου, ὥσπερ ἐστὶ καὶ δυνάμει τὰ μόρια, εἰς ἃ μεταβάλλει, τροφὴ γινόμενα ἐκείνοις δι ἀλλοιώσεως, ἢ ὡς ἐξ οὗ τὰ μόρια γέγονεν, ὡς ἐκ δευτέρου στοιχείου. 8. Λέγοιτο δ' ἂν ἔτι νόσος ἐν χυμῷ καὶ ὑγεία, ὡς ἐν ποιητικῷ τούτων αἰτίῳ, καὶ οὐχ ὡς ἐπιδεκτικῷ, καθ' ὃ τὰ ἀποτελέσματα ἐν τῷ ποιοῦντι, καὶ ὁ ἀνδριὰς ἐν τῷ ἀνδριαντοποιῷ. 9. Καὶ αἱ κρίσεις δὲ καὶ αἱ διαπλάσεις καὶ αἱ δυνάμεις, ἃς τῶν ἰατρῶν ἔνιοι ὑγείας καὶ νόσου φασὶν εἰδικὰ αἴτια εἶναι, καταχρηστικῶς ἐκείνων, εἰδικὰ αἴτια λέγεται· εἶδος γὰρ εἴδους οὐκ ἔστιν, ὡς μικρῷ πρόσθεν ἐλέγομεν· κράσεις μέντοι καὶ διαπλάσεις εἴδη ὑλικά πως ὑγείας καὶ νόσου αἴτια· οὐ γάρ ἐστιν ἡ κρᾶσις ἢ ἡ διάπλασις ὑγεία καὶ νόσος, ἀλλ' ἡ ἐν ἐκείναις εὐκρασία ἢ δυσκρασία καὶ ξυμμετρία καὶ ἀμετρία, ὥστε ὑγεία καὶ νόσος εἴδη εἴδεσι προστιθέμεναι. 10. Καὶ αἱ τῆς ψυχῆς δὲ δυνάμεις μετὰ τὴν ὑγείαν τε καὶ τὴν νόσον ἐν τῷ σώματι χρηστῶς ἢ φαύλως ἐργαζόμεναι, δοκοῦσί πως ἐκείνων εἰδικὰ αἴτια· τὸ γὰρ ἐπιγιγνόμενόν τῳ

fuerit sanitas aut morbus. 7. Humorem vero nullius participem esse animalis actionis nemo est qui ambigat. Potentia nimirum humor subjectum sanitatis et morbi, veluti potentia sunt et proportiones, in quas nutrimentum commutatur, factae illis per alterationem, vel ut ex quo portiones effectae sunt, tanquam ex secundo elemento. 8. Diceretur utique etiam morbus in humore et sanitate tanquam in effiiciente horum causa, neque ut susceptiva, sicut consummantia in faciente, et statua in statuario. 9. Et complexiones et effictiones et potentiae quidam medici sanitatis et morbi speciales esse causas ajunt, abusive illorum speciales causae dicuntur: species namque speciei non est, ut paulo ante dicebamus. Complexiones nimirum et effictiones species materiales quodammodo sanitatis et morbi causae, neque enim est complexio aut effictio, sanitas aut morbus, sed in illis bona complexio vel mala complexio, et moderantia vel immoderantia. Proinde sanitas et morbus species speciebus adjiciunt. 10. Quae animae autem potestates post sanitatem et morbum in corpore utiliter vel perniciose exercentes videntur, quodammodo illorum causae speciales: adveniens nam-

δοκεῖ καὶ εἶδος ἐκείνου, ᾧ ἐπιγίγνεται. 11. Πρότερα μὲν οὖν κράσεις καὶ δια-
πλάσεις, μέτα δὲ ὑγεία καὶ νόσος, καὶ τρίτα γε αἱ δυνάμεις, ἅπαντα εἴδη·
ὑγεία γε μὴν καὶ νόσος, τὰ μεταξὺ τοῖν δυοῖν, τῶν μὲν προτέρων εἰδικὰ, τῶν
δὲ τελευταίων ὑλικά πως εἰσὶν, ὡς εἴρηται, αἴτια. 12. Καὶ μὲν δὴ τὰς ἐνερ-
γείας οὐδεὶς ἐστιν ὃς ἀμφιγνοεῖ ὑγείας καὶ νόσου τελικὰ εἶναι αἴτια· διὰ γὰρ
τὴν ἀτελῆ ἡ νόσος ἐνέργειαν, ὥσπερ καὶ διὰ τὴν τελείαν καὶ εὖ ἔχουσαν ἡ ὑγεία.
13. Ἐπαναλαμβάνοντες οὖν τὴν ἀπορίαν, φαμὲν, ὅτι, κἂν ᾖ τὰ τοιαῦτα καὶ 282
ὑλικὰ, καὶ εἰδικὰ, καὶ τελικὰ ὑγείας, καὶ νόσου αἴτια, λόγος γε μὴν περὶ τού-
των εἰδήσεώς τε καὶ ἀπόδειξις οὐκ ἔστι τῷ ἰατρῷ, οὐδ᾽ ᾗ ἰατρὸς λόγον ποιεῖται·
λαμβάνει γὰρ ταῦτα ἀναποδείκτως παρὰ τοῦ φυσικοῦ φιλοσόφου, καὶ ὥσπερ
ἀρχὰς ἀναποδείκτους τῆς οἰκείας ὑποτίθησι τέχνης. 14. Περὶ δὲ τῶν ποιητικῶν
καὶ φυλακτικῶν αἰτίων ὑγείας καὶ νόσου λόγον ὅτι πλεῖστον ποιεῖται,
καὶ δι᾽ ἀποδείξεως ἐκ τῶν οἰκείων ἀρχῶν ἀνιχνεύει τε καὶ συλλογίζεται περὶ
τούτων, καὶ εὑρίσκει ὁποῖα ἄττα καὶ ὅσα ἐστί. Ταῦτά τοι τὸ παρ᾽ ἰατροῖς αἴ-
τιον, τὸ ποιητικόν ἐστι μόνον καὶ φυλακτικὸν ὑγείας καὶ νόσου καὶ τῆς οὐδετέ-
ρας διαθέσεως αἴτιον.

que videtur et species illius cui advenit. 11. Priora igitur, complexio et effictio, media vero, sanitas et morbus, et tertia, potestates ommes species: sanitas nimirum et morbus inter haec duo priorum quidem speciales, ultimorum vero quodammodo materiales sunt, ut diximus, causae. 12. Et actiones esse nullus est, qui ambigat, sanitatis et morbi finales esse causas: nam ob imperfectam morbus actionem veluti ob perfectam et bene habentem sanitas. 13. Iterando igitur ambiguitatem dicimus, quod tametsi tales et materiales et speciales et perfectae sint sanitatis et morbi causae. Oratio tamen de harum inspectione et demonstrato medico non est, neque quatenus medicus ratiocinabitur: assumit namque eas indemonstrabiliter a naturali philosopho, et tanquam principia indemonstrabilia suae sibi subjicit artis. 14. At de efficientibus ac custodientibus causis sanitatis et morbi plurima a medico habetur oratio, et per demonstrationem ex suis principiis investigat, de iisdemque ratiocinatur, invenitque qualescunque et quot sint: praeterea apud medicos causa efficiens est duntaxat et custodiens sanitatis et morbi et neutrius affectionis causa.

XXVI. Ἰστέον δὲ, ὅτι τὸ παρ' ἰατροῖς αἴτιον τριχῶς διαρεῖται, εἴς τε τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικὸν καὶ τὸ προφυλακτικόν. Καὶ τὸ ποιητικὸν μὲν ταῖς τρισὶν ἁρμόζει διαθέσεσιν, ἤτοι ὑγείᾳ καὶ νόσῳ καὶ τῇ οὐδετέρᾳ διαθέσει· τὸ δὲ φυλακτικὸν ταῖς δυσὶν, ὑγείᾳ καὶ νόσῳ· τὸ δὲ προφυλακτικὸν μόνῃ τῇ οὐδετέρᾳ. 2. Διαφέρει δὲ τῷ τὸ μὲν κατὰ βραχὺ τὰς ἐπανορθώσεις ποιεῖσθαι, πρὶν ἀθρόον ἀπαντῆσαι τὸ βλάβος, τὸ δὲ, καὶ τοῦ βλάβους, πλὴν ἀναισθήτως πως, ἀπαντήσαντος. Τὰ γὰρ φυλακτικὰ οὐ προφυλακτικὰ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι κακοῦ καὶ τῆς νόσου, τὸ εἶναι ἐχούσης ἐν τῷ ἰδίῳ αἰτίῳ, ὃ δὴ τὸ σῶμά πως διατίθησιν· ὥσπερ ἐπὶ τῶν οὐδετέρων σωμάτων τὰ προφυλακτικὰ ποιεῖν εἴωθεν αἴτια, ἀναισθήτως νοσούντων καὶ ἀναισθήτως βλαπτομένων τὰς ἐνεργείας, ἐν οἷς ἡ νόσος ἐν τῷ αἰτίῳ οὖσα τὸ σῶμά πως διατίθησιν· ἀλλὰ φυλακτικὰ τῆς παρούσης ὑγείας καὶ τοῦ ὑγιεινοῦ σώματος, ἐν ᾧ οὐδαμῇ οὐδαμῶς οὐθ' ἁπλῶς, οὔτε περὶ τῆς νόσου οὐδέν. 3. Ταῦτ' ἄρα, τὰ μὲν φυλακτικὰ τῆς ὑγείας καὶ τῆς παρούσης κατασκευῆς, τὰ δὲ προφυλακτικὰ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι κακοῦ καὶ τῆς νόσου πρὸς τῶν ἰατρῶν ὀνομάζεται. 4. Ἐκ δὲ τούτων ἁπάντων φανερὸν γέγονεν, ὡς τὸ παρ' ἰατροῖς αἴτιον τὸ πρῶτον ὄν ἐστιν, ἀφ' οὗ γίγνεταί τις ἐν

XXVI. Nos autem non lateat, causam apud medicos trifariam distribui, in effectricem, custodientem et perseverantem. Et efficiens quidem tribus convenit affectionibus, nempe sanitati et morbo et neutri affectioni. Custodiens autem et perseverans soli neutri. 2. Sed differt quatenus hoc quidem paulatim erectiones facit, priusquam subitarium occurrat nocumentum. Altera etiam quodammodo occurente fere nocumento nisi incommobiliter. Custodientia enim futuri non sunt mali, praeservantia ac morbi quod habeant, ut sint in sua causa, quam corpus fere digerit, quemadmodum in neutris corporibus praeservantes causae facere consueverunt insensibiliter languentibus et insensibiliter offensis actione, in quibus morbus in causa existens corpus quodammodo digerit. Aliae custodientes praesentis sanitatis et sani corporis, in quo nullus omnino morbus neque simpliciter, neque de languore quicquam. 3. Hae igitur custodientes sanitatis et praesentis constructiouis, aliae praeservantes futuri mali et languoris a medicis nominantur. 4. Ex his omnibus manifesta fuit et quae a medicis causa prima: est a qua fit quaepiam in humano corpore af-

τῷ ἀνθρωπείῳ σώματι διάθεσις ἢ διαμονὴ διαθέσεως· ἐξ ἧς δ' ἂν εἴη λέγειν ὁπόσα καὶ οἷα παρ' αὐτοῖς πάλιν τὰ αἴτια.

XXVII. Τῶν οὖν αἰτίων, εἴθ' ὑγιεινὰ, εἴτε νοσώδη, εἴτε οὐδέτερα, εἴτ' 383
αὖ πάλιν ποιητικὰ, εἴτε φυλακτικὰ, εἴτε προφυλακτικὰ, τὰ μὲν προκατάρχοντά τε καὶ προκαταρκτικὰ, τὰ δὲ προηγούμενα, τὰ δὲ συνεζευγμένα πρὸς ἰατρῶν κέκληται. 2. Καὶ προκαταρκτικὰ μέν ἐστι τὰ παρὰ τὴν οὐσίαν ὄντα τοῦ σώματος, ἔξωθέν τε προσπίπτοντα καὶ ἀλλοιοῦντα τὸ σῶμα μεγάλως καὶ μεταβάλλοντα, ὧν τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης ἀλλοιοῖ τὸ σῶμα καὶ μεταβάλλει, οἷς ἀδύνατον αὐτῷ μὴ πλησιάζειν, τὰ δὲ οὐκ ἐξ ἀνάγκης· ἐξ ἀνάγκης μὲν ταῦτα, ἓξ ὄντα τῷ γένει· ἓν μὲν ἀὴρ καὶ ἅπαν τὸ ὁπωσοῦν περιέχον, ἕτερον δὲ ἠρεμία καὶ κίνησις ὅλου τε τοῦ σώματος καὶ κατὰ μόρια, τρίτον ὕπνος καὶ ἐγρήγορσις, τέταρτον τροφαὶ καὶ πόσεις καὶ ὅλως τὰ προσφερόμενα, πέμπτον τὰ ἐκκρινόμενα καὶ ἐπεχόμενα καὶ ἁπλῆς πλησμονή τε καὶ κένωσις, ἕκτον τὰ τῆς ψυχῆς πάθη, οἷον θυμὸς, χαρὰ, λύπη, καὶ ὅσα τοιαῦτα. 3. Καὶ ταῦτα γὰρ παρὰ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος, ὅτι καὶ ἕτερόν τι ψυχὴ τοῦ σώματος. Τὰ δὲ μὴ ἐξ ἀνάγκης, ὅσα τε ἀπὸ τύχης καὶ αὐτομάτου, καὶ ὅσα κατὰ προαίρεσιν, οἷον ξίφος ἢ θηρίον ἢ

fectio, vel affectionis commoratio, ex qua dicendum sit, quot et quales ab ipsis rursus causae.

XXVII. Causarum igitur sive sanitatem praetendentes, sive morbosae, sive neutrae, sive rursus efficientes, sive custodientes, sive praeservantes. 2. Aliae praecipue, quae et principales quidem sunt, quae praeter corporis essentiam sunt, extrinsecus evenientes et corpus alterantes, vehementer etiam transmutantes, quarum quaedam necessario corpus alterant et transmutant, quibus ipsi impossibile est non admoveri: aliae porro non nccessario. 3. Necessariae igitur hae sex sunt genere, unum quidem, aër et omne quodcunque comprehendens, alterum autem quies et motus totiusque corporis et per particulas, tertium, somnus et vigilia, quartum, alimenta et potus, ac prorsus quae proferantur, quintum, excrementa et retenta et simpliciter repletio et evacuatio, sextum, animae affectus, ut furor, laetitia, moeror et hujusmodi alia: nam haec praeter corporis essentiam, quod etiam aliud aliquid

*λίθος ἢ κώνειον ἢ κρημνὸς καὶ τἄλλα τῶν τοιούτων, οἷς ἐξ ἀνάγκης ἐντυχεῖν
οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τύχῃ τε καὶ τῷ αὐτομάτῳ καὶ τῇ προαιρέσει πολλάκις ἐπέρχε-
ταί τε καὶ οὐκ ἐπέρχεται.* 4. *Ἄφυκτά γε μὴν καὶ τὰ ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἀεὶ τού-
τοις ἐντυγχάνειν ἀνάγκη, εἴ γε ζῆν μέλλει τὸ σῶμα. Δεῖ γὰρ τὸν ἄνθρωπον,
εἴ γε ζῆν μέλλει, καὶ ἐν ἀέρι τὰς διατριβὰς ὅσαι ὧραι ποιεῖσθαι, καὶ κινεῖσθαι
παρὰ μέρος, καὶ ἠρεμεῖν ἢ καθ' ὅλον ἢ κατὰ μόρια, καὶ καθεύδειν ὁμοίως,
καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ ἐσθίειν; καὶ πίνειν, καὶ πληροῦσθαι, καὶ κενοῦσθαι,
καὶ χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι; καὶ ὀργίζεσθαι ἢ φοβεῖσθαι, καὶ τἄλλα πάσχειν, ὅσα
παθήματα τῆς ψυχῆς.* 5. *Προκαταρκτικὰ μὲν οὖν τὰ τοιαδὶ τῶν αἰτίων, ἐξ
ἀνάγκης τε ἐπερχόμενα καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ὡς εἴρηται· προηγούμενα δὲ καὶ
συνεζευγμένα τὰ κατὰ τὸ αὐτὸ σῶμα, οἷον ἐμφράξεις, χυμοὶ καὶ κράσεις καὶ*
384 *διαπλάσεις.* 6. *Διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τῷ τὰ μὲν ἀμέσως ἀποτελεῖν τὴν διά-
θεσιν, ὡς ἡ σῆψις τὸν πυρετὸν, τὰ συνεζευγμένα· τὰ δὲ ἐμμέσως, ὡς ἡ στέγνω-
σις ἢ καὶ ἡ ἔμφραξις τὸν πυρετὸν διὰ μέσης τῆς σηπεδόνος, τὰ προηγούμενα.*
7. *Τά γε μὴν προκατάρχοντα τῶν αἰτίων ἐνίοτε μὲν ἀμέσως ἀποτελεῖ τὴν ἣν*

anima a corpore, quaedam non ex necessitate, quaecunque a fortuna et casu et quaecunque a proposito, ut ensis, aut fera, aut lapis, aut cicuta, aut praecipitium, et id genus alia, quibus incurrere necesse non sit: sed fortuna, et casu, et proposito saepenumero adveniant, et non adveniant. 4. Inevitabilia et ex necessitate et semper necessario advenientia, si modo corpori vivendum sit. Oportet enim hominem, si modo vivere procuret, in aëre versari et moveri particulatim, et quiescere aut toto corpore aut per partes, et dormire similiter et vigilare, et comesse et bibere, et impleri et evacuari, et laetari vel tristari, et irasci vel terreri, et alia pati, quae animae sunt perturbationes. 5. Praecipue igitur causae sunt tales necessario advenientes, et non ex necessitate dictae sunt. Praecedentes autem et conjugatae, quae in eodem corpore, ut oppilationes, humores et complexiones et effictiones. 6. Differunt inter se invicem, quod aliae quidem statim sine medio compleant affectionem, ut putredo febrem: conjugatae aliae medio aliquo, velut astrictio, vel etiam oppilatio febrem media putredine. 7. Praecedentes aliae praedominantes causae, quando-

ἀποτελοῦσι διάθεσιν, κἂν τούτῳ τοῖς συνεζευγμένοις αἰτίοις ξυνέρχεται, ὥσπερ ἡ τοῦ περιέχοντος θέρμη ἢ καὶ ὑπερβάλλουσά τις κίνησις, ἔστιν ὅτε μηδενὸς μεσολαβοῦντος τοῦ δι' οὗ, πυρετὸν ἀφ' ἑαυτῶν ἀνῆψαν καὶ ἀπετέλεσαν, ὡς ἐπί τινων ἐστὶν ἰδεῖν σπανιώτατα γινόμενον πυρετῶν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἐμμέσως ἢ μόνου μεσολαβοῦντος τοῦ συνεζευγμένου αἰτίου, ἐν ᾧ καὶ προηγουμένου τόπον ἐπέχει, ὡς ἐπὶ τῶν πλείστων ἐφημέρων ἐστὶν ἰδεῖν καὶ ἐπ' ὀλίγων τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν, ἢ καὶ ἀμφοτέρων τοῦ τε προηγουμένου καὶ τοῦ συνεζευγμένου μεσολαβούντων, ὡς ἐπί τινων ἐφημέρων καὶ ἐφ' ὁτιπλείστων τῶν ἐπὶ χυμοῖς γίνεται πυρετῶν. 8. Παράδειγμα τοῦ προτέρου ἐπὶ μὲν τῶν ἐφημέρων, ὅθ' ἡ τοῦ ἡλίου θερμότης ἢ κίνησις ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων τὸ ἐν ἡμῖν ἀμέσως πνεῦμα ἀνάψει, τούτου δὲ μεσολαβοῦντος, τὴν ἐφήμερον ἀποτελέσει διάθεσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν, ὅθ' ἡ τοῦ ἡλίου θερμότης ἢ σφόδρα κίνησις ἢ τροφὴ φαύλη καὶ τὰ τοιαῦτα τὸν χυμὸν μὲν ἀλλοιώσει καὶ διαφθείρει, καὶ ἁπλῶς ἢ τὴν κρᾶσιν ἢ τὴν διάπλασιν, ἑνὸς δὲ τούτων μεσολαβοῦντος, ἔπειτα τὸν ἐπὶ χυμοῖς ἀνῆψε καὶ ἀπετέλεσε. 9. Παράδειγμα τοῦ δευτέρου ἐπὶ μὲν τῶν ἐφη-

que etiam sine medio absolvunt, quam perficiunt affectionem, et si hoc conjugatas causas comitatur, quemadmodum thermae circumfusi aëris, aut etiam excedens motus aliquis est nullo in medio, assumpto eo per quod febrem ex se succenderunt ac profecerunt, ut rarissime est videre in quibusdam hecticis fieri febribus. Est ubi etiam cum medio, vel sola in medio assumpta conjugata causa, in quo et praecedentis locum cohibet, ut plurimum in quotidianis est videre, et paucis in humoribus febribus, aut etiam utrisque praecedente et conjugata in medio assumptis, ut in quibusdam quotidianis et plurimum fit febribus prioris exemplum. 8. In quotidianis quidem solis caliditas, aut motus, aut aliud aliquid talium in nobis sine medio spiritum succenderit, hoc autem in medio assumpto quotidianam absolvet affectionem. At in humoribus febribus solis caliditas vel vehemens motus, aut nutrimentum malum taliaque humorem quidem alterabunt primo et corrumpent: et simpliciter aut complexionem aut effictionem: horum uno in medium assumpto, dein in humoribus succendit et absolvit. 9. Exemplum secundi in quotidianis quidem circumfusi aëris,

μέρων, ὅϑ' ἡ τοῦ περιέχοντος οὑτινοσοῦν ψύξις πυκνώσει μὲν τὸ δέρμα, διὰ δὲ τῆς τούτου πυκνώσεως τὸ πνεῦμα ἀνάψει, καὶ διὰ τῆς τούτου πάλιν ἀνάψεως τὴν ἐφήμερον ἀποτελέσει διάϑεσιν· ἐπὶ δὲ τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν, οἰκεῖον μὲν καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἐφημέρου ῥηϑὲν προσεχῶς, εἰ διὰ τῆς τοῦ δέρματος πυκνώσεως καὶ τῆς τοῦ χυμοῦ ἀνάψεως ἡ τοῦ περιέχοντος ψύξις τῶν τοιούτων τινὰ πυρετῶν ἀποτελέσει, οἰκεῖα δὲ καὶ ἐν οἷς οὐχ ἓν μόνον, ἀλλὰ καὶ πλείω τῶν προηγουμένων λάβοις ἂν αἰτίων. Ἐν γὰρ τοῖς τοιούτους τῶν πυρετῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐμπίπτει προηγούμενα αἴτια. 10. Εἰσὶ δὲ οἱ τῶν ἰατρῶν προκατάρχουσαν μὲν καὶ προκαταρκτικὴν αἰτίαν φασὶ τοῦ νοσήματος τὴν διὰ μέσων ἄλλων προηγουμένων αἰτίων ἀποτελέσασαν τὸ νόσημα, τὴν δὲ διὰ μέσης τῆς συνεζευγμένης μόνης, κἂν ἐξωτερική τις ᾖ, κἂν ἔξωϑεν πρὸς τῷ πίπτει σώματι, προηγουμένην, ἀλλ' οὐ προκαταρκτικὴν αἰτίαν εἶναί φασιν, ὥσπερ καὶ τὴν ἀμέσως ἡντιναοῦν ἀποτελοῦσαν τὸ νόσημα συνεζευγμένην ἀεὶ, διαφέρουσαν δ' ὅμως τῆς κυρίως προηγουμένης τε καὶ συνεζευγμένης τῷ τὰς μὲν ἐν τῷ σώματι εἶναι, τὴν δ' ἔξωϑεν προσπίπτειν τῷ σώματι. 11. Καλῶς δ' ἂν καὶ ἀμφότεροι λέγονεν, εἴπερ οἱ μὲν τὴν τῶν αἰτίων φύσιν πρὸς ἄλληλα, οἱ δὲ τὴν τῶν

cujuscunque frigiditas cutem quidem densefaciet, perque ejus densitatem spiritus conflagrabit, ac porro per ipsius succensionem quotidianam absolvet affectionem. At in humoribus febribus peculiare etiam in quotidiana continue dictum, per cutem densitatis et humoris succensionis, circumfusi aëris frigiditas, talium quampiam febrium absolvet: sed propria etiam, in quibus non unam modo, sed etiam plures praecedentium causarum capias, in talibus namque febribus ut plurimum multae tales incidunt praecedentes causae. 10. Sunt vero ex medicis, qui dicant praecellentem causam aegritudinis per medias alias praecedentes causam conficientem aegritudinem. At per mediam conjugatam solam, tametsi extraria aliqua fit, et extrinsecus corpori incidit, praecedentem vocent, sed non praecellentem esse causam dicunt, sicut et quae sine medio quamcunque perficientem aegritudinem semper conjugatam, veruntamen differentem ab ea, quae proprie praecedens et conjugata nominatur, hanc quidem in corpore esse, hanc vero extrinsecus corpori incidere. 11. At recte am-

αὐτῶν πρὸς τὸ νόσημα σχέσιν τε καὶ ἀπόστασιν θεωροῦντες, διῄρουν τὰ αἴτια. 12. Τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ τοιαῦτα τὰ αἴτια, προκαταρκτικά τε ὄντα καὶ προηγούμενα καὶ συνεζευγμένα, καθάπερ εἴπομεν. Σὺ δέ μοι νόει, καὶ ὅτι τούτων πάλιν τὰ μὲν καθ' αὑτὸ, τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκός ἐστιν αἴτια τῶν ὧν ἐστιν αἴτια· καθ' αὑτὸ μὲν, ὅσα τὴν ποιητικὴν ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα δύναμιν, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ, κατ' ἐκείνην ἀεὶ καθ' αὑτὸ τὴν αὐτὴν ἀποτελεῖ διάθεσιν ἐν τῷ σώματι· οἷον, εἰ βούλει, τὸ πέπερι καὶ τὸ ὄπιον, τὸ μὲν ἀεὶ θερμαῖνον καθ' ἣν ἔχει δυνάμει θερμότητα, τὸ δὲ ψυχραῖνον τῇ ἣν καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ κέκτηται ψύξει· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ὅσα μὴ καθ' ἣν ἔχει δύναμιν, ὅπως ἂν ἔχοι, ἀλλὰ κατ' ἄλλο τι τῶν ἐπισυμβαινόντων ταῖς ἐνεργείαις, τὰς διαθέσεις ἐργάζονται· ὥσπερ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ θερμαίνει μὲν τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐ καθ' αὑτό· οὐδὲ γὰρ ψυχρότητος καθ' αὑτὸ τὸ θερμαίνειν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ὅτι τοὺς πόρους καὶ τὰς ὁδοὺς καταπυκνῶσαν τοῦ σώματος, ὡς πρὸς τρόπον ψυχρῷ, δι' ὧν διαπνεῖται τὸ σῶμα, καὶ διαφορεῖται τὸ ἐν ἡμῖν ἐμφωλεῦον 386
θερμὸν, ἐκώλυσε τὴν τοῦ θερμοῦ πρὸς τὰ ἔξω πτῆσίν τε καὶ φορὰν, κἀντεῦθεν

bas dixeris causarum ad se invicem naturam, verum earundem ad aegritudinem habitudinem et distantiam inspicientes causas. 12. Diviserunt tantas nimirum ac tales causas praecellentes, existentes et praecedentes et conjugatas esse, ut diximus. Noris tu quoque quod earum rursus quaedam per se, quaedam per accidens sunt causae, quorum sunt causae. Per se quidem quaecunque efficientem in se habentes potentiam aut potestate aut actu, per illam semper, per se eandem absolvunt affectionem in corpore, ut si velis piper et opium, hoc quidem semper calefaciens, quatenus habet etiam potestate caliditatem, hoc autem refrigerans, quam pariter potestate et actu adipiscitur frigiditatem. Caliditatis namque est calefacere, sicut frigiditatis semper per se refrigerare. At per accidens quaecunque, non per quam habet vim, ut habeat, sed per aliud aliquid, quod actionibus adveniat, affectiones exercent: quemadmodum aqua frigida calefacit quidem corpus, sed non per se. Nec enim frigiditatis est per se calefacere, sed per accidens, ideo autem per accidens, quod meatus et vias corporis densas effecerunt, ut pro modo frigiditatis per

τὸ σῶμα θερμότερον ἀπετέλεσεν ἑαυτοῦ. 13. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ θερμὸν ὕδωρ ψύχει μὲν, ἀλλ' οὐ καθ' αὐτό· ἐπεὶ καὶ οὐ θερμότητος καθ' αὐτὸ τὸ ψυχραίνειν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ, ὅτι τοὺς πόρους καὶ τὰς ὁδοὺς ἀραιῶσαν τοῦ σώματος, ὡς πρὸς τρόπου θερμῷ, δι' ὧν τὸ ἐν ἡμῖν ἔμφυτον διαφορεῖται καὶ διαπνεῖται θερμὸν, ῥᾳδίαν τὴν ἐκείνου πρὸς τὰ ἔξω φορὰν εἰργάσατο, κἀντεῦθεν τὸ σῶμα τῇ τοῦ θερμοῦ διαφορήσει ψυχρότερον ἑαυτοῦ ἀπετέλεσεν.

XXVIII. Ἐπιστῆσαι δὲ ἄξιον, ὅτι οὐ μόνον ταῦτα τὰ ῥηθέντα αἴτια τῶν νοσημάτων γίνεται αἴτια, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ νοσήματα νοσημάτων ἑτέρων ἔστιν ὅτε γένοιτ' ἂν αἴτια. Ἐκ γὰρ τοῦ ἐφημέρου, ὥσπερ τινὸς αἰτίου, πυρετὸς ἔστιν ὅτε γίγνεται καὶ σηπεδονώδης ἀμέσως καὶ ἑκτικὸς, καὶ ἐκ σηπεδονώδους αὖ πάλιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἑκτικός. Εἰ δ' ἐξ ἑκτικοῦ κατὰ τὸ ἀνάπαλιν δυνατὸν γενέσθαι ποτὲ σηπεδονώδη τε καὶ ἐφήμερον, καὶ ἐκ σηπεδονώδους πάλιν ἐφήμερον, ἴσως ἐν τοῖς ἑξῆς θεωρήσομεν. 2. Τοσαῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ παρόντι περὶ τῶν αἰτίων ἐν γένει τε καὶ καθόλου. Ἑξῆς δὲ περὶ τῶν αἰτίων εἰπεῖν ἀνάγκη,

quas difflat corpus, et diffluit qui in nobis recumbens calor impedivit caloris ad exteriora volatum ac meatum: hinc se calidius effecit corpus. 13. Itidem vero calida aqua refrigerat quidem, sed non per se, quandoquidem caliditatis non est per se refrigerare, sed per accidens: at per accidens, quod meatus ac vias rarefaciens corporis, ut modus fert caliditatis, ideo qui in nobis insitus distrahitur et difflatur calor, facilem illius ad exteriora meatum effecit, hincque corpus caloris distractione frigidius effecit, quam esse consuevit.

XXVIII. At cognitu dignum, quod non solum hae quae dictae sunt causae, languorum fiunt causae: sed etiam ipsi languores languorum aliorum sunt, quod fiant causae. Ex quotidiana siquidem veluti aliqua causa est febris, quae fit et tabida sine medio et hectica et ex tabida rursus, ut plurimum, hectica. Si ex hectica e contrario possibile fieri aliquando tabida et quotidiana, et ex tabida rursus quotidiana, fortassis deinceps inspiciemus. 2. Tanta fuere igitur in praesentia, quae de causis diceremus in genere et in universum: deinceps de causis dicendum nobis

δι' ὧν οἱ πυρετοὶ γίγνονται· ἀγνοουμένων γὰρ τῶν αἰτίων, ἐξ ὧν οἱ πυρετοὶ γένοιντ' ἄν, ὅς τ' ἀκριβῶς οἶδείη τίς ποτ' ἐστὶν ὁ πρὸ ὀφθαλμῶν πυρετὸς, οὔτε τὰ συνοίσοντα φάρμακα· ποιητικὰ δὲ ταῦτα ὑγείας, καὶ φθαρτικὰ πυρετοῦ καὶ τῶν αἰτίων ἐκείνου· οὐδ' εὑρεῖν οὔτ' εἰσηγήσασθαι τέχνῃ τινὶ καὶ μεθόδῳ δυνήσαιτ' ἄν, ὃς δὴ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου σκοπός ἐστιν ἐξοχώτατός τε καὶ τιμιώτατος.

XXIX. *Λέγωμεν τοίνυν, ὅτι τῶν πυρετῶν ἅπαντες, καὶ οἱ ἐφήμεροι, καὶ οἱ ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενοι σηπομένοις, προσέτι δὲ καὶ οἱ ἑκτικοὶ, τοῖς προκαταρκτικοῖς αἰτίοις ἀποτελοῦνται καὶ γίγνονται, κἂν οἱ μὲν ἀμέσως, οἱ δ' ἐμμέσως, καὶ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον, ὡς δειχθήσονται, γίγνωνται.* 2. *Ἐφήμεροι μὲν* 387
γὰρ ἀμέσως μᾶλλον ὑπὸ τῶν προκαταρχόντων γίγνονται, ὡς επὶ πολὺ μὲν οἷον προηγουμένου μόνου ἐπεχόντων τόπον, ὅθ' ὑπὸ ἡλιοκαΐας ἢ κινήσεως ἢ θυμοῦ ἢ ἄλλου του τῶν τοιούτων, πρώτως τὸ ἐν ἡμῖν ἀναφθὲν πνεῦμα διὰ μέσης καρδίας κατὰ τὸ συνεχὲς παντὶ μορίῳ τοῦ σώματος τὴν παρὰ φύσιν ἐκείνην διαδώσει θέρμην. 3. *Ἔστι γὰρ πρῶτον ἡ ἡλιοκαΐα ἢ κίνησις προηγουμένου τόπον*

est, per quas gignuntur febres. Ignoratis namque causis, ex quibus febres fiant, ut ex amussim norit quispiam, quaenam sit quae ab oculis emersit febris, neque conferentia medicamina sciet efficientia sanitatem, et corruptoria febris et causas ipsius neque invenire, neque ulla arte rimari disciplinaque investigare poterit, quae curandi est disciplinae intentio excellentissima ac honoratissima.

XXIX. Dicamus itaque quod febres omnes et quotidianae et in humoribus succensae putridis, insuper et hecticae praecellentibus causis consummantur et fiunt, et si aliae sine medio, aliae cum medio, magisque ac minus fiunt, ut ostendetur. 2. Quotidianae enim sine medio magis ab praecellentibus fiunt, ut plurimum quidem ut praecedente sola causa continente modum, cum ex solari aestu aut motu aut furore aut alia hujusmodi aliqua causa, primo qui in nobis est succensum spiritum per cor medium continue omni corporis membro contra naturam illam distribuet caliditatem. 3. Est namque primo quidem solis ardor aut motus, praeceden-

ἐπέχουσα, εἶτα τὸ ἀναφθὲν πνεῦμα τὸ συνεζευγμένον αἴτιον τοῦ ἐφημέρου, καὶ τρίτον αὐτὸς ὁ ἐφήμερος πυρετὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν αἰτίων· ἔστι δὲ ὅτε, μεταξὺ τῶν προκαταρχόντων αἰτίων καὶ τοῦ συνεζευγμένου, προηγουμένου παρεμπίπτοντος αἰτίου, ὅταν τὸ μὲν περιέχον ψυχρὸν τὸ δέρμα πυκνώσῃ, ἡ δὲ τοῦ δέρματος πύκνωσις τὸ πνεῦμα ἀνάψῃ, μὴ ἑλκομένης εἴσω τῆς ἐμψυχούσης τε καὶ ῥιπιζούσης τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν ἀερώδους οὐσίας· διαπνεῖται γὰρ ὅσαι ὧραι τὰ τῶν ζώων σώματα, τῶν μὲν ἀτμωδῶν καὶ λιγνοωδῶν περιττωμάτων εἰς τὰ ἐκτὸς ἀποχεομένων, ἀντεισερχομένης δὲ τῆς ἀερώδους οὐσίας καὶ τὸ ἔμφυτον ῥιπιζούσης θερμόν. Πυκνωθέντος δὲ τῇ τοῦ περιέχοντος ψύξει καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσα πυκνοῦν εἴωθε, τοῦ δέρματος, ἀνάγκη τὸ πνεῦμα ἀνάπτεσθαι κατὰ τὸν λόγον, ὃν εἴπομεν, κἀντεῦθεν τὸν ἐφήμερον γίνεσθαι πυρετόν. 4. Ἔσται γὰρ οὕτω πρῶτον μὲν αἴτιον ἡ τοῦ ὕδατος ἢ τοῦ ἀέρος ψυχρότης προκαταρκτικὸν οὖσα αἴτιον, εἶθ' ἡ τοῦ δέρματος πύκνωσις προηγούμενον αἴτιον, τρίτον δὲ τὸ ἀναφθέντα πνεῦμα τῆς ἐφημέρου διαθέσεως αἴτιον, καὶ τέταρτον αὐτὸς ὁ ἐφήμερος πυρετὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν αἰτίων. 5. Διαφέρει δὲ οὐδὲν, εἴτε, τῆς

tem occupans locum, deinde succensus spiritus conjugata quotidianae causa, tertiaque ipsa quotidiana febris causarum perfectio. Est etiam quando inter praecellentes causas et conjugatam praecedens intervenit causa, cum aër circumfluens frigidam cutem densam fecerit: cutis autem densitas spiritum succenderit, non tracta introrsum refrigerante et rigorem gignente naturalem calorem aërosa essentia. Difflant enim cunctae horae ac diducunt animalium corpora, vaporosis et fumidis superfluitatibus foras effusis. At contra subeunte aërosa essentia et insitum calorem impellente densata comprehensionem refrigerabit, aliisque quaecunque cutem densare consueverunt, spiritum, qua diximus ratione, succendi necesse est, hincque quotidianam gigni febrem. 4. Erit namque ita prima causa aut aquae aut aëris frigiditas, quae praecellens causa nominatur: inde cutis densitas praecedens causa, tertia succensus spiritus, conjugata quotidianae affectionis causa, et quarta ipsa quotidiana febris causarum absolutio. 5. Neque refert, si adstrictione et densitate mala existente etiam facillime dissoluta, quotidiana fiet sola et aberit febris, nulla alia subeunte

στεγνώσεως καὶ πυκνώσεως, φαύλης οὔσης καὶ ῥᾷστα διαλυθείσης, ὁ ἐφήμερος γένοιτο μόνος καὶ ἀπογένοιτο πυρετὸς, μηδεμιᾶς ἑτέρας ἐπιγενομένης ἐν τῷ σώματι διαθέσεως· εἴτε, καὶ μὴ διαλυθείσης, ἢ πρώτως ἢ καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα οἱ ἐν ἡμῖν ἀναφθῶσι χυμοὶ ἢ καὶ τὰ μόρια, καὶ τοὺς σηπεδονώδεις ἢ καὶ ἐκτικοὺς 388 ἀποτελέσωσι πυρετούς· οὐδὲν γὰρ τοῦτο πρὸς τὸν λόγον, ὃς τὸν ἐφήμερον ἐκ τοῦ περιέχοντος ἔστιν ὅτε διὰ μέσης τῆς τοῦ δέρματος στεγνώσεως ἢ πυκνώσεως λέγει γίγνεσθαι. 6. Οἱ δ' ἐπὶ χυμοῖς ἀναπτόμενοι σηπομένοις γίνονται μὲν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἀεὶ, οὐ μὲν ὡς προηγουμένων αἰτίων τῶν προκαταρχόντων ποτὲ, καθάπερ ἐπί τινων ἐφημέρων, ἀλλὰ διά τινος ἢ τινῶν τῶν αἰτίων τῶν προηγουμένων τε καὶ συνεζευγμένων· γίνονται γὰρ ὑπὸ προσεχῶν καὶ συνεζευγμένων αἰτίων ἀεὶ, τῶν χυμῶν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς σήψεων, οὐδέποτε δὲ ὡς ὑπὸ προηγουμένων τῶν προκαταρκτικῶν. 7. Καὶ τούτῳ διαφέρουσιν οἱ ἐφήμεροι τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν, ὅσον ἐν τοῖς αἰτίοις, τῷ τοὺς μὲν καὶ ὑπὸ τῶν προκαταρχόντων αἰτίων, ὡς προηγουμένων, γίγνεσθαι, τοὺς ἐφημέρους· τοὺς δὲ ὑπὸ τῶν αὐτῶν μὲν ἀεὶ, οὐδέποτε δὲ ὡς προηγουμένων, ἀλλὰ διὰ μέσων τινὸς ἢ τινῶν τῶν προηγουμένων αἰτίων, τοὺς ἐπὶ χυμοῖς πυρετούς.

in corpore affectione, sive etiam non dissoluta, aut primo, aut etiam post spiritus, qui in nobis succensi fuerint humores, aut etiam membra, vel tabidas, vel etiam hecticas conficient febres. Nihil enim hoc ad rationem, quae quotidianam ex comprehendente facit, est quando per mediam cutis adstrictionem aut densitatem fieri dicitur. 6. Sed in humoribus succensae putridis fiunt et ipsae a praecellentibus causis semper, non utique ut praecedentium causarum aliquando praecellentibus, ut in quibusdam quotidianis, aut per aliquam aliquasve medias causas praecedentes et conjugatas: fiunt enim sub continuatis et conjugatis causis semper humorum et in ipsis putredinibus: nunquam vero ut ab praecedentibus praecellentium. 7. Et eatenus differunt quotidianae ab eis, quae in humoribus febres, quantum in causis hae quidem ex praecellentibus causis ut praecedentibus fiunt quotidianae, hae autem ab eisdem semper, nunquam ut praecedentibus, sed per medium alicujus aut aliquarum praecedentium in humoribus febres.

XXX. *Παραιτοῦμαι δὲ ἐνταῦθα τὸν Ἀρεταῖον καὶ ἑτέρους, ἰδίαν εἰπόντας διάγνωσιν τῶν ἐπὶ χυμοῖς πυρετῶν καὶ οὐκ ἀχώριστον τὸ μηδὲν τῶν προκαταρκτικῶν αἰτίων ἡγήσασθαι τῶν τοιούτων πυρετῶν, ὅτι καὶ οὐδετέρῳ τῶν ἄλλων γενῶν τοῦθ' ὑπάρχει, διὰ τὸ τοὺς μὲν ἐφημέρους ἅπαντας ἐπὶ ταῖς προκαταρκτικαῖς αἰτίαις συνίστασθαι, τοὺς δὲ ἑκτικοὺς, ὅταν ἄνευ τούτων γεννῶνται, μηδὲ ἐξ ἀρχῆς εἰςβάλλειν, καίτοι μηδενὸς οἵου τε ὄντος, οὐ πυρετοῦ μόνον, ἀλλ' οὐδὲ νοσήματος οὑτινοςοῦν, ἄνευ τινὸς τῶν προκαταρχόντων ἄρξασθαι.* 2. *Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀκριβέστερον ἴσως κἂν τοῖς ἑξῆς θεωρήσομεν. Νῦν δ' ἐπειδὴ οὐχὶ περὶ ἑνὸς εἴδους, ἀλλὰ περὶ πολλῶν τε καὶ διαφερόντων λέγομεν πυρετῶν, δίκαιον ἂν εἴη φάναι πρῶτον περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν, εἶθ' οὕτω καὶ περὶ τῶν ἄλλων, καθ' εἱρμόν τινα προβαινούσης τῆς ὑποθέσεως.*

XXXI. *Διαφορὰ τοίνυν πυρετῶν ἡ μὲν οὐσιώδης, ἡ δὲ ἐπουσιώδης· καὶ οὐ-*
389 *σιώδης μὲν ἡ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῆς τῶν πυρετῶν γινομένη, ἐπουσιώδης δὲ ἡ ἐκ τῶν ἐπισυμβαινόντων τῇ οὐσίᾳ τῶν αὐτῶν, προσεχῶς τε καὶ πόῤῥω λαμβανομένη.* 2. *Οὐσία μὲν γὰρ πυρετῶν ἡ παρὰ φύσιν θερμότης, καθάπερ εἴρηται· ἡ*

XXX. Adstipulor equidem Hippocrati et aliis peculiarem asserentibus cognitionem febrium in humoribus, nec separabilem nullam praecellentium causarum, putantes talium febrium, quod neutrarum aliorum generum id sit quod omnes quotidianae in praecellentibus causis consistant. Hecticas vero censent, cum sine his factae fuerint, neque a principio injiciantur, ut nullius sint alterius non febris modo, sed nequidem ulla quaevis aegritudo incipiet absque aliqua praecellente. 2. Sed haec quidem fortassis examinatius deinceps inspiciemus. Nunc autem, quoniam non de una specie, sed de multis ac differentibus loquimur febribus, aequum fuerit ostendere primo de ipsarum differentia, deinde eo modo de aliis per ordinem aliquem procedente argumento.

XXXI. Febrium igitur differentia una quidem essentialis, altera vero qualitatis essentialis: et essentialis quidem, quae ex ipsa fit essentia, qualitatis vero essentialis, quae ex ipsarum accidentibus essentiae perpetuo ac longe assumpta. 2. Essentia namque febrium contra naturam caliditas, sicut dictum est. Harum

γὰρ οὐσία· τούτων τὸ μᾶλλον ἐπιδέχεται καὶ τὸ ἧττον· ἔστι δὲ καὶ ἐν ὑποκειμένῳ συμβεβηκός τι οὖσα, καὶ μὴ δυναμένη καθ᾽ αὑτὴν εἶναι ἢ καὶ ἐν τῷ ποιητικῷ ταύτης αἰτίῳ. 3. Πρὸς δὲ καὶ τρόπον ἔχει κινήσεως τῇ τοῦ, ἐν ᾧ ἐστι, φύσει τε καὶ ποιότητι, εἴθ᾽ ὑποκείμενον, εἴτε αἴτιον εἴη. Ἔτι δὲ καὶ συμπτώματά τινα ἀπεργάζεται. 4. Εἰκότως αἱ μὲν τῶν διαφορῶν οὐσιώδεις εἰσί τε καὶ λέγονται, οὐ παρὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος λαμβανόμεναι, καθ᾽ ἃς μικρούς τε καὶ μεγάλους ὀνομάζομεν πυρετούς, οὐ κυρίως μὲν ἐπὶ πολλοῦ πράγματος ὄνομα ποσότητος ἐπιφέροντες, ὅμως δ᾽ οὖν εἰθισμένοι τοῦτο ποιεῖν οὐκ ἐπὶ πυρετῶν μόνων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλων μορίων, ἐν ποιότητι μὲν ἐχόντων τὴν ὕπαρξιν, ὀνομαζομένων δὲ μεγάλων καὶ μικρῶν· αἱ δὲ ἐπουσιώδεις αἱ λοιπαὶ πᾶσαι διαφοραὶ, αἵ τε παρὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑποκείμενον, ἐν ᾧ ἡ παρὰ φύσιν θερμότης καὶ αἱ παρὰ τὸν τῆς κινήσεως τρόπον, ἔτι δὲ καὶ παρὰ τὰ ξυμπτώματα τῆς παρὰ φύσιν θερμότητος· ταῦτα γὰρ, ἥ τε ὕλη, οἵ τε τῆς κινήσεως τρόπος, καὶ τὰ ξυμπτώματα ἐπισυμβέβηκε τῇ παρὰ φύσιν θερμότητι, καὶ οὐ κατ᾽ οὐσίαν ὑπάρχει ταύτῃ. 5. Διὰ τοῦτο καὶ τὰς ἐκ τούτων λαμ-

siquidem essentia magis suscipit et minus. Est autem etiam in subjecto accidens quiddam existens, quae per se esse non potest, vel etiam ut in efficiente ejus causa. 3. Insuper et modum habet motus natura in quo est et qualitate, sive subjectum, sive causa sit. Item concidentia quaedam efficiunt jure. 4. Hae quidem differentiae essentiales sunt ac dicuntur: hae juxta magis et minus contra naturam caliditatis assumentes, per quas parvas et magnas febres appellamus, non quidem proprie: in quali re qualitatis nomen inferentes, cum soleant tamen hoc facere non in febribus solum, sed etiam in aliis particulis, in qualitate quidem habentibus ut sint, nominatis vero magnis et parvis. Quae vero qualitate essentiales reliquae omnes differentiae, quae praeter materiam et subjectum, in quo contra naturam caliditas, et quae contra motus modum. Iterum vero et quae praeter concidentia caliditatis, quae contra naturam est. Haec siquidem materia sunt, cum est ipsius motus modus, et concidentia evenerunt calidati, quae contra naturam, et non per essentiam existit hoc modo. 5. Ob hoc et ex his sumptas febrium differentias essen-

βανομένας των πυρετῶν διαφορὰς ἐπουσιώδεις εἶναί φαμεν καὶ οὐ κατ' οὐσίαν, κατ' οὐσίαν οὔσης τῆς πρώτης διαφορᾶς ἢ κατὰ τὸ μᾶλλόν τε καὶ τὸ ἧττον τῆς παρά φύσιν θερμότητος λαμβάνεταὶ τε καὶ λέγεται, καθ' ἣν μεγάλους καὶ μικρούς φαμεν πυρετοὺς, ὥσπερ εἴρηται· πάσας δὲ ταύτας τῶν πυρετῶν τὰς διαφορὰς τῶν πρὸ ἡμῶν τις ἀκριβῶς τε ἅμα καὶ σαφῶς ἐδήλωσε λέγων.

tialis qualitatis esse dicimus, ac non per essentiam, per essentiam existente prima differentia vel per magis et minus caliditatis, quae contra naturam est, capitur ac dicitur, per quam magnas et parvas febres dicimus, quemadmodum jam dictum est. Cunctas autem has febrium differentias quidam ante nos ex amussi simulque perspicue exposuit inquiens.

Inter homines, ingenio et eruditione claros, qui de libris Aristotelicis jam antiquitus praeclare meruerunt, insignem sibi locum jure vindicat ALEXANDER, ab Aphrodisiade, Cariae urbe, APHRODISIENSIS cognominatus. Hic enim, saeculo post Christum secundo exeunte, tertio ineunte florens, non solum philosophiam Peripateticam Septimii Severi et Caracallae Imperatorum jussu Athenis, deinde Alexandriae tanta cum auctoritate docuit, ut discipuli, qui frequentes ad eum confluebant, *Alexandreorum* nomine insignirentur, sed plurima quoque Aristotelis opera tam docte et subtiliter est interpretatus, ut a Peripateticis illius aevi philosophis peculiari veluti nomine ἐξηγητής vocaretur, numerusque horum commentariorum haud exiguus cum in alias linguas, Orientales potissimum, diligenter converteretur, tum iterum iterumque descriptus multorum in manus veniret, et ab interitu vindicaretur, de quibus praeter *Jo. Alb. Fabricii* Bibl. Graec. T. V. p. 652. sqq. Harl. consulendi sunt *Bruckerus* in hist. crit. philos. T. II. p. 480. *Buhlius* in edit. opp. Aristot. T. I. p. 287. *Tennemannus* in hist. philos. T. V. p. 186. et *Casirus* in Bibl. Arabico-Hispan. T. I. p. 243. sqq.

At qui sub ejudem *Aphrodisiensis Alexandri* nomine circumferebantur Problematum medicorum et physicorum libri duo, quamvis non sine medicae artis peritia conscripti, huic tamen auctori dudum sunt abjudicati. Signum dedit *Theodorus Gaza*, qui Nicolao V. pontifice jubente problemata Latine vertit: neque enim genuinam Aristotelis doctrinam, neque sermonem *Alexandro* ejusque saeculo satis dignum, et medicum potius eumque multo recentiorem quam philosophum in iis deprehendisse sibi visus est. Nec defuit eruditorum assensus: mox enim sequuti sunt *Hieronymus Mercurialis* et *Thomas Gatackerus*, nostra vero memoria *Curtius Sprengelius* in hist. pragm. medicinae T. II. p. 219. et in encycl. univ. ab Erschio et Grubero edi coeptae T. III. p. 32. qui problematum libros uno ore ad *Trallianum Alexandrum*, medicum tribus fere saeculis *Aphrodisiensi* philosopho juniorem, retulerunt: neque nunc habemus, quod horum talium triumvirorum judicio opponamus.

Alius tamen eidem *Alexandro Aphrodisiensi* adscriptus libellus medicus de febribus, neque horum, neque aliorum diligentiorem censuram expertus, praejudicio quodam pro foetu subdititio habitus est, quod minus mirandum, quum opusculum, tenui volumine comprehensum, Graece lucem nondum adspexisset, *Georgii*

vero *Vallae Placentini* interpretatio Latina, in syntagmate medicorum veterum Graecorum, Arabum et Latinorum Venetiis a. 1489 primum edita, nec fida satis, neque elegans, paucissimos tantum ad legendum invitare posset. Interea compertum est, Graeca libelli exemplaria non prorsus periisse: unum certe Vindobonae in bibliotheca Caesarea latere testatus erat *Lambecius* comment. T. VI. p. 232. alterum postea Florentiae in bibliotheca Medicea exstare significavit *Bandinius* in catal. codd. Graec. T. III. p. 161. Ex hoc igitur codiee Mediceo descriptum et in Musei critici Cantabrigiensis fasc. VII. p. 362. sqq. sub finem a. 1821 primum evulgatum libellum debemus *Demetrio Georgiadae Schinae*, medico Byzantino, cujus praefatiunculam Graece scriptam, ne quicquam desideraretur, jam typis repetendam curavimus:.

Τοῖς τὸ Κριτικὸν ἐκδιδοῦσι Μουσεῖον φιλομούσοις Ἑλληνισταῖς Δημήτριος Γεωργιάδης Σχινᾶς ὁ Βυζάντιος.

Ταῖς Φλωρεντιναῖς ἤδη ποτὲ προςδιατρίβων βιβλιοθήκαις, καὶ τὰ πατρῷα ἐκεῖνα καὶ προγονικὰ ἀνελίττων χειρόγραφα, πρὸς ἄλλοις πολλοῖς μέχρι νῦν ἀνεκδότοις καὶ τῷ περὶ πυρετῶν τῷδ' ἐνέτυχον ἐν τῇ ἀπὸ Μεδίκων Λαυρεντινῇ. Ἴστε δὲ δήπου, οὓς μὲν ἀπό γε τῆς ἐπιγραφῆς εἰς Ἀλέξανδρον τὸν Ἀφροδισιέα, τινὰς δ' οὐκ οἶδ' ὅθεν εἰς Ἀλέξανδρον τὸν Τραλλιανὸν, καὶ ἄλλους εἰς ἄλλους τὸ σύγγραμμ' ἀνάγοντας· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτο μὲν Γεώργιον ἴστε Οὐάλλαν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὰ Λατινικὰ, οἷα ἐν ἐκδόσεσι φέρεται, μεταγραψάμενον γράμματα, αὐτὸν δ' Οὐάλλαν, εἰ μή γε ἄγροικον ὅλως, φαῦλον γοῦν τὰ πολλὰ τῶν ἀρχετύπων μεθερμενευτὴν μηδ' ἀξιόχρεων ὄντα. Ὅπως ἄρα τό τ' ἀνέκδοτον, λόγου ἄλλως καὶ σπουδῆς καί τοι τῆς ἐκ Περιπάτου ὅσον περιεργίας, παρὰ τοῖς τὰ τοιαῦτα σοφοῖς ἥκιστ', οἶμαι, ἀνάξιον, τύποις προΐῃ ἐς τὸ δημόσιον, ἥ τε Οὐάλλεια μετάφρασ τῶν ἀδικημάτων παράσχῃ ἐν παραθέσει τὸν ἔλεγχον, ὑμῖν νῦν, τοῖς καὶ θεραπείᾳ πάσῃ τὰς Ἑλληνικὰς θεραπεύουσι Μούσας, καὶ Μουσεῖον αὐταῖς, ὡς ὁρῶ, ἀνιδρυκόσιν ὡς ἄριστα, πέμπω· ἔστι δ', ἵνα τῶν ἄλλων Φαβρικίῳ τε τῷ βιβλιακωτάτῳ καὶ οἷς μὴ ἐκ καιροῦ μόνον ταῦτα μεμέληκεν, ὑπεκστῶ, τὸ περὶ πυρετῶν τοῦτο πέμπτης καὶ δεκάτης ἑκατονταετηρίδος διφθερῶν ἀπόγραφον, χειρὶ μὲν Ἰωάννου γεγραμμένων Ῥώσου Κρητὸς, ἀναλώμασι δ', ὡς αὐτὸς αὐτογράφως ὁ ἀντιγραφεὺς μαρτυρεῖ, τοῦ μεγίστου Λαυρεντίου Δεμέδεζη. Ἀλλ' ἦν μὲν καλλιγράφου, ὀρθογράφου δ' οὐκ ἦν ἡ τοῦ Ῥώσου χεὶρ, καί μ' ἔστιν ὧν, ὡς κατιδεῖν διεξιοῦσι πάρεσται, εἰς ἐπανόρθωσιν κατηνάγκασεν. Εἰ μὲν οὖν, τὸ σύγγραμμά ποτ' ἀποδεχόμενοι, μὴ ἀπάξι', ἃ ὑπέρ τε προσῳδίας ὑπέρ τε λέξεως προὐθέμην ἐγὼ, τῇ ὑμῶν αὐτῶν εὔροιτε κρίσει· εἰ δὲ μὴ, καὶ χαρίσαισθε ἄν μοι νὴ Δία, ἣν ἐξ ἀρχῆς κατα-

λύσαντες, κρείττω ἀντικατασκευάσητε· οὕτω γὰρ ἄν με καί τι ἀπολαῦσαι τῆς ὑμετέρας περὶ τὰ τοιοῦτα δεινότητος.

Ἔῤῥωσθε· Ἐγράφη ἐν Λουδίνῳ ἀπὸ τοῦ Γυιλφορδείου Οἴκου ͵αωιθ, ὀγδόῃ ἐπὶ εἰκάδι μηνὸς Ἰανουαρίου

Et justum quidem opellae pretium statuisse, et *Alexandro Aphrodisiensi*, quae perversus ei critices usus eripuerat, postliminio feliciter restituisse videtur *Schinas*. Sermo enim haud inconcinnus, vocabula quae technica vocantur ex Aristotelica disciplina petita: praeterea omnia auctorem redolent, non tam medicae artis experientia et usu tritum, quam logica Peripateticorum philosophorum ἀκριβείᾳ probe subactum et perpolitum, ita ut satius ei videretur, ipsa febrium cura et sanatione peritioribus relicta, in earum naturam, genera, differentias et causas, neque in θεραπείαν, sed quod ipse statim ab initio profitetur in θεωρίαν τῶν πυρετῶν inquisivisse, quale consilium in physicis quoque scholiis atque in libro de corporum mixtione et temperantia tenuit, in commentario de generatione et corruptione Graece nondum edito tenuisse putandus est.

Haud aeque probanda est ratio, quam in *Alexandro* edendo sequutum esse videmus *Schinam:* quamquam enim ad scriptorem illustrandum nihil plane attulit, emendationes tamen, quibus textui subinde graviter laboranti succurrendum visum erat, ad unam omnes in ordinem recipere haud dubitavit, qua in re ne tunc quidem assentientes nos haberet, si, quod secus interdum evenit, ulcera ubique feliciter deprehendisset et aptissimam singulis adhibuisset medicinam. Vere enim monitum est a *G. Hermanno* in praef. ad Draconem Stratonicensem, p. VII. cui nuper accessit *Frid. Osannus* in eruditis ad Philemonem grammaticum prolegomenis, p. XXXI. longe aliud ejus esse officium, qui scriptorem antiquum primum ederet, quique editum jam librum ac diu evulgatum novis curis sibi tractandum eligeret: ab illius enim fide ipsa auctoris verba, qualia legerentur in codice, ab hujus demum industria et ingenio textum correctum, emendatum erroribusque librariorum repurgatum exspectari.

Quum igitur accuratius medicorum Graecorum studium *Adamantii Corayi*, *Gruneri*, *Sprengelii*, *Harlesii* et aliorum, maxime vero *Caroli Theaeni Kühnii* beneficio his nostris temporibus resuscitatum quasi et praeclaro successu promotum, videremus, hoc nostro de febribus libello in Germania nunc primum typis descripto nihil praeter rem suscepisse, et nonnullis fortasse grati quid praestitisse speravimus.

Fecimus vero quod noluerat editor Graecus: textum talem exhibuimus, qualem eum codex Florentinus repraesentat, *Schinae* emendationibus integris, nostro interdum judicio interposito, una cum nostris observatiunculis pro re paucissimis sub calcem libelli in annotationem criticam rejectis. Praeterea editionis Cantabri-

gianais paginas in margine indicavimus; capitum et sectionum numeros induximus, et Latinam *Georgii Vallae* interpretationem, paucis certe visam et quum e libro manuscripto confecta sit inter subsidia critica referendam, ex editione Veneta a. 1498. quae in bibliotheca Vratislaviensi Regia et Universitatis asservatur, — alteram enim a. 1489. frustra quaesivimus, — religiose descriptam addidimus. In una tantum re judicio nostro indulgendum esse putavimus: nam quum editionem principem, ceterum elegantem et nitidam, mendis aperte typographicis, in apicibus potissimum vocabulorum, mirum quantum foedatam experiremur, haec omnia, levissima per se nec quaquam vestigia codicis referentia, tacite emendare, quam singula enumerando et nobis et aliis taedium creare maluimus. Hac in acanthologia instituenda si minuscula quaedam oculorum aciem effugerint sive in nostram demum editionem irrepserint, ignoscant judices aequi cum editori, speciminum corrigendorum molestiis parvum adsueto, tum officinae Vratislaviensi, ex qua primum hoc integrum opus Graeci cujusdam aucteris faustis ominibus emittitur.

ANNOTATIO CRITICA.

I. *Ἀπολλώνιε.*] Apollonius medicus, cui libellum inscripsit Alexander, quis fuerit, in tanta hujus nominis frequentia vix poterit effici: quot inter cognomines semper fluctuabit suspicio docet Fabric. bibl. Graec. T. IV. p. 273. sq. ed. Harl. et T. XIII. p. 74. ed. a. 1726. 5. *ὡς παρενειςαγωγῆς τρόπῳ*] haeremus in vocabulo *παρενειςαγωγή*: hanc enim praepositionum sibi invicem adversantium *ἐν* et *εἰς* conjunctionem nec sibi permiserunt Graeci, nec poterant permittere: litteris igitur transpositis scribendum videri possit, *ὡς ἐν παρειςαγωγῆς τρόπῳ*, ut paulo infra, *ὡς ἐν ὑποθήκης λόγῳ*: sed possit quoque, *ὥσπερ ἐν εἰςαγωγῆς τρόπῳ*, et ita statim ab initio, *ὥσπερ ὑπόμνημα*: nec diffitendum, hoc magis placere: nam neque vocabulum *παρειςαγωγή* apte quadraret ad sententiam, et auctor ipse eandem quam hic introductionem in fine capitis *εἰςαγωγήν*, non *παρειςαγωγήν* vocavit: ipsius igitur codicis lectionem, etsi perperam intellectam, exhibuisse videtur Schinas, *ὡς παρενειςαγωγῆς τρόπῳ*. 6. *Χρησάμενοι*] *χρησόμενοι*, Schinas, sed frustra.

II. 2. *πόθεν ἂν ἕξῃ*] *πόθεν ἕξει*, Schinas: sed rariorem illum aoristum, veteribus plane incognitum, recentiores in usum intromittere non respuerunt, quod exemplis confirmavit Lobeckius post Phrynichi ecl. p. 721. 2. *Καὶ εἴ τοι ἐπιλύσασθαι οἱ ἐπορίας ἐχόμενον ἔνεστι*] *καὶ ἐπιλύσασθαι εἴ τι οἱ, ἀπορίας ἐχόμενον, ἔνεστιν*, Schinas: rectius fortasse, *καὶ εἴ τι ἐπιλύσασθαί οἱ, ἀπορίας ἐχόμενον, ἔνεστι*. 4. *Αὐτίκα*] *Αὐτίκα γὰρ*, Schinas. 4. *αὐτοὺς χυμοὺς*] *αὐτῆς χυμοὺς*,

Schinas, male. 6. *ἐπομένως δέ γε τοῦ ὅλου σώματος*] post haec verba interrogandi signum collocandum. 6. *δυνήσαιτο*] *δύναιτο*, Schinas: sed aoristus *δυνήσασθαι*, non in Homericis tantum, sed apud Demosthenem quoque observatus, ab hujus aevi sermone minime abhorret, v. Lobeck. post Phrynich. p. 719. 7. *δυνάμει*] legendum videtur *δυνατεῖ*. III. *ὁ μὲν οὖν περὶ τοῦ τῶν ὁμωνύμων λόγος*] *εἰς μὲν οὖν περὶ τῶν ὁμωνύμων ὁ λόγος*, Schinas: nos, commate tantum post *λόγος* deleto, nihil amplius novamus: nam periphrasticum dicendi genus, *τὸ τῶν ὁμωνύμων*, de quo in Lexici Graeci T. II. p. 213. b. monuimus, editorem Cantabrigiensem non debebat offendere: ita enim assolet noster, conf. ad XII. 2. 8. XIII. 3. neque ideo XII. 12. *τὸ ὀνόματος* in *τοῦ ὀνόματος* mutaverimus, nisi verbo *τυχεῖν* ibi genitivum suadente, conf. XII. 16. 3. *ὑπάρχων*] *ὑπάρχον*, Schinas. V. 2. *διὰ τούτου*] *διὰ τοῦτο*, Schinas, recte. VI. *φυσικὰς τὰς τῆς φυσικῆς ψυχῆς δυνάμεως ἐνεργείας*] *φυσικὰς τὰς τῆς φυσικῆς τῆς ψυχῆς δυνάμεως ἐνεργείας*, Schinas, ut facilius intellectu, ita minime necessarium. 2. *ἢ καὶ φυσ.*] *εἰ καὶ φυσ.* Schinas, recte, nec aliter legit Valla. VIII. *παράξαι*] *πρᾶξαι*, Schinas, praeter necessitatem. 2. *τότε οὐ ἔστιν ὄργανον*] *τό τε οὐ ἔστιν ὄργανον*, Schinas, praeeunte Valla, recte. 3. *καὶ καλοῖτ' ἂν διὰ ταῦτα*] *καὶ καλοῖτ' ἂν διὰ ταὐτόν*, Schinas, pessime. 3. *οὐδεμία γάρ τε γειτνιῶντα*] *οὐδεμία γὰρ γειτνιῶσα*, Schinas, quantum ad participium vere, Vallaque assentiente, *τε* vero non ejiciendum, sed *τοι* reponendum erat. X. *φυσικῇ*] typorum Vratislaviensium vitio pro *φυσικῇ*. 2. *καθάπερ γὰρ ἀρετῇ. κακία*] *καθάπερ ἀρετῇ κακία* scribendum, deleto commate post *θερμότητι*.

XII. 2. *ἐν αὐτῷ τῷ νῦν τοῦ χρόνου*] *ἐν αὐτῷ νῦν τοῦ χρόνου*, Schinas, ab eadem qua supra III. 1. aberrans chorda. 2. *φέρει*] *φέρειν*, Schinas, frustra. 5. *τῷ ὢν οὐ*] *τῷ ἐξ οὐ*, Schinas, recte. 5. *ὃ οὔτ' ἔστιν*] relativum perperam omisit Schinas. 6. *τῇ αὐτομάτητι*] *τῇ εὐτομότητι* rescripsit Schinas, quod idem Valla expressit: fluctuat tamen ille inter *εὐτομότητι*, *συντομότητι* et *αὐτομάτῃ τι*. Paulo ante *τῶν αὐτῶν τῷ* in *τῶν αὐτῶν τῷ* corrigere debebat. 8. *τὸ δὴ τοῦ σώματος ἀλλοιώσεων*] *τῶν τοῦ σώματος ἀλλοιώσεων*, Schinas, eodem errore quem ad III. 1. et XII. 2. notavimus. 12. *τὸ ὀνόματος*] *τοῦ ὀνόματος* scribendum, v. quae diximus ad III. 1. 14. *καὶ θερμότητα καὶ δυνάμει*] utramque copulam loco movit Schinas, quae utique erant servandae.

XIII. 3. *πάθη τῶν τοῦ ἐμψύχου*] *πάθη τῶν ἐμψύχων*, Schinas, quod quo jure fecerit colligas ex nostris ad III. 1. 4. *τοῦτο τὸ μόριον*] *ἐκεῖνο τὸ μόριον*, Schinas: facilior certe foret correctio *τό μόριον* sive *τοῦτο τὸ μόριον*, quod verum putamus. XV. 2. *γέγονε μὲν ἤδη*] *γέγονεν ἤδη*, Schinas, quo non erat opus. 3. *ἀνέδειξα*] *ἀνέδειξε* scribendum esse patet. XVI. *Ἱπποκράτει τῷ Ἀρεταίῳ*] *Ἱπποκράτει καὶ Ἀρεταίῳ* vere emendavit Schinas. 2. *ὅσα ἔχει*] *ὅσας ἔχει*, Schinas, et recte quidem. 3. *μηδενὸς ἄλλου τοῦ τῶν ῥηθέντων ἐκείνῳ τε συνθερμαν-*

τομένου] haec bene restituit Schinas, *μηδενὸς ἄλλου του τῶν ῥηθέντων ἐκείνῳ συνθερμαινομένου* reponens: *συνθερμαινομέρου* formarum nostrarum lapsu. 3. *ἥ περ ὁ τοῖχος*] *ἥπερ ὁ τοῖχος* cum Valla scribendum. 4. *φορᾶς*] *διαφορᾶς*, Schinas, Valla consentiente, recte.

XIX. 3. *ποσότητα*] quod aperte falsum et in *ποιότητα* mutandum esse nemo non videt, et Valla quoque ita legerat. XX. *'Απιστῆσαι*] hic ut XXVIII. *ἐπιστῆσαι* Alexandro reddendum, conf. XIII. idem expressit Valla. XX. 3. *καὶ ἐκ διαφορῶν γένηται*] veram scriptoris manum, *κἂν ἐκ διαφορῶν γένηται*, feliciter restituit Schinas.

XXIII. *ἢ οὔρου*] *ἢ νόσου*, Schinas: idem statim post *οὐχ ἡ ὕλη*, ubi codex *οὐχ ἡ ὕλη*, neque id spernendum: quod sequitur *ἐκεῖνον* pro *ἐκείνου* typi nostri peccarunt. 2. *οὕτω γὰρ ἂν εἰς ἄπειρον ἐκπεσούμεθα*] conjunctionem *ἂν* imperite delendam censet Schinas. XXIV. *δυνάμει τὰ χρώματα*] *τὰ δυνάμει χρώματα*, Schinas. 2. *Εἰ τοῦτο δὲ*] mendum typographicum pro *'Ες τοῦτο δὲ*: debebat praeterea his secundae sectionis nota praefigi. 3. *τὸ εἶδος ἐκεῖνο*] *τὸ εἶδος ἐκείνου*, Schinas, vere. 4. *μεταβάλλει γ' ἂν*] *μεταβάλλοι γ' ἂν*, Schinas. 4. *ἑξῆς θήσεται*] *ἔξω θήσεται* sagaciter emendavit Schinas. 5. *ἐπανορθωτικὰ γάρ τε τύχῃ μὲν ὄντα*] haud cunctanter corrigimus *ἐπανορθωτικὰ γὰρ τετύχηκεν ὄντα*. XXV. *πῶς τὸ παρ' ἰατροῖς αἴτιον, τὸ ποιητικόν ἐστι*] *πῶς τῶν παρ' ἰατροῖς αἰτίων, ὧν τὸ ποιητικόν ἐστι*, Schinas, male et satis audacter: idem in proxime sequentibus *τὰ δὲ ποιητικὰ* expunxit. 3. *Διὸ καλῶς*] *διὸ οὐ καλῶς*, Schinas: quidni, quod magis in promptu, *διὸ κακῶς*. 6. *νόσου τε καὶ ἑαυτῶν*] *νόσου τε καὶ ὑγείας*, Schinas, Vallae interpretationem jure sequutus. 7. *τροφὴ γενόμενα*] *τροφὴ γενόμενος*, Schinas. 9. *διαπλάσεις εἴδη ὑλικά πως*] *διαπλάσεις εἰδικά πως*, Schinas. 9. *καὶ ξυμμετρία καὶ ἀμετρία*] *καὶ ξυμμετρίᾳ ἢ ἀμετρία*, Schinas: sed lectio codicis nulla eget medicina, cf. XXVII, 4. XXVI. 4. *ἐξ ἧς δ' ἂν εἴη λέγειν*] *ἑξῆς δ' ἂν εἴη λέγειν*, facili, sed minus necessaria conjectura Schinas. XXVII. 2. *ἁπλῆς*] *ἁπλῶς* correxit Schinas. 4. *ἄφυκτά γε μὴν καὶ τὰ ἐξ ἁ.*] *καὶ* nulla idonea ratione ductus delevit Schinas; ceterum *καὶ ἐσθίειν* nostrarum formarum culpa irrepsit. 7. *ἀποτελοῦσι διάθεσιν*] *ἀποτελεῖ διάθεσιν*, Schinas, sed auctorem, non librarium castigasse videtur. 8. *ἀλλοιώσει καὶ διαφθείρει*] quod falso concinnitatis studio abreptus exhibuit Schinas, *ἀλλοιώσει καὶ διαφθερεῖ*, refellit similis praesentis et futuri copulatio IV, 2. extr. 9. *ἐπὶ τοῦ ἐφημέρου*] *ἐπὶ τῶν ἐφημέρων*, Schinas. 10. *κἂν ἐξωτερική τις ᾖ*] *κἂν ἐσωτερική τις ᾖ*, Schinas. 10. *πρὸς τῷ πίπτει σώματι*] *προσπίπτῃ τῷ σώματι*, Schinas. 11. *λέγονεν*] corrige *γέγονεν*. 12. *δυνάμει θερμότητα*] Schinas temeraria interpolatione, *δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ θερμότητα*. XXVIII. 2. *ὅς τ' ἀκριβῶς οἶδεν ἢ τίς ποτ' ἐστὶν*] *οὔτ' ἀκριβῶς ἂν εἰδείη τις, τίς ποτ' ἐστὶν —*, Schinae debetur ingenio. XXIX. *ὡς δειχθήσονται*] *ὡς δειχθήσεται*, Schinas, bene. 3. *λιγνοειδῶν περιπτω-*

μάτων] λιγνυωδῶν περιττωμάτων, Schinas, ex parte certe recte. 4. τὸ ἀναφθέντα] τὸ ἀναφθὲν, Schinas. 7. διὰ μέσων] διὰ μέσου, Schinas. XXX. οὐκ ἀχώριστον] negationem rejecit Schinas. XXXI. 4. εἰκότως αἱ μὲν] εἰκότως οὖν αἱ μὲν, Schinas. 4. ἐπὶ πόλλου πράγματος] ἐπὶ τοῦ πράγματος, Schinas, male. 4. ποσότητος] Schinas ποιότητος, recte. 5. ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον] ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον, Schinas.

Et haec quidem hactenus, quae praelusimus rite indicendis auspicatissimi diei solennibus, quo Regem optimum natum nobis gratulamur! Celebrabitur vero ab Universitate nostra oratione solenni et renunciandis nominibus eorum, qui ex certamine litterario, Regis munificentia condito, victores prodierint. Quibus rebus hora locoque solenni peragendis Extraordinarium Commissarium Regis et Curatorem Academiae perillustrem, Proceres civitatis, qui in nostra urbe degunt, gravissimos, Commilitones generosissimos, ut interesse velint, ea qua par est observantia rogamus, invitamus.

Datum Vratislaviae prid. Cal. Aug. MDCCCXXII.